

MULTAK BESZÉDE A JÖVŐVEL.

TANKÖLTEMÉNY A SZINMŰVÉSZETRŐL.

EGRESSY GÁBORTÓL.

Első óra.

Ifjú művészi nemzedék!
 Meglátogatlak téged ismét,
 Miként a sirnak vándor szelleme,
 Ki félben hagyta dolgát itt a földön:
 Azért nincs ott alant nyugalma.
 S az éjfélnek csendes óráiban
 Elhagyja mély titku honát,
 Hogy szeretteit fölkeresse,
 És álmképeikbe szőjje
 Gyötrelmeit, tudalmaid,
 Föltárva lelkének baját.
 „Oldozzátok fel e csomót,“ — sohajt, —
 „Melly e sötét csillaghoz kötve tart!
 Mi életnek is volt feladva:
 A szépmű végre lesz-e hajtva?
 Ó ne jártam legyen hiában
 A szép, jó és igaz honában?“

Idő, te vén boszorkány! mondsza csak:
 Nem a pusztának tartok én beszédet?
 Sors, te sziklakeblü szörnyeteg!
 Hadd lássam rémes arcodat,
 Hogy nincs-e rajta gúnymosoly,
 Mellyből ezt olvashatni ki:
 „Azért vagytok bolygótüzek:
 Mert kedvem telik bennetek.
 S ha nem tetszik színjátékotok:
 Lehelletemtől kialszotok.“

De valjon e kétségek hümora
 Nem több-e puszta sejtelemnél?
 És úgy áll a dolog:
 Hogy a sors és idő
 Nem más, mint két szörnyü feyencz
 Az ősvilági tartarusból:

Amaz a régi Sisiphus,
 S ez a vén Ixion maga.
 És iszonyu rendeltetésök:
 Hogy az forogjon, mint ördögszekér,
 Mindörökké.
 S emez gördítsen sziklát a magasra,
 Honnan szalassza vissza ismét,
 Hogy feltolhassa mindörökké.
 S e szikla nem más volna, mint az élet,
 Népek, világ, emberiség.
 S a hányszor mindezek tetőre jutnak:
 Mélységbe gördülnek ismét alá.
 S ez így tart véghetetlenül. . . .
 Hát így mulatnak fent, vagy ott alant?
 Ez már vérfagyaláló mulatság!
 No sors, te vén gonosztevő!
 Nem cserélek hát én veled.
 Mert mégis türhetőbb dolog
 Sziklának lenni öntudatlanul,
 Mint a ki tolja, olyan öntudattal,
 Hogy a bolondját járja mindörökké.

De tán hagynók el e vidéket,
 Mert itt soká mulatni nem tanácsos.
 A nemtudásnak mély tudása:
 Böleseknék megbolondulása.
 Kétségbesés tája ez,
 Pokolsötét tömkeleg,
 Még Fauszt sem járja meg.
 Forduljunk nyájasabb tájak felé.

A nagy természet szintugy megbetegszik,
 Miként az egyes emberek.
 De megtevén az apró műszerek
 Hű napszámosként szolgálatjukat:
 A vér rendes forgása visszatér,
 S ujja születve lép elő
 Az óriási szenvedő.
 Tehát mi, apró műszerek,
 A természet testének fájó része:
 Lássunk dolgunk után
 Benső törvényeink szerint.
 A csillagoknak futniok kell,
 Mint a kilőtt golyónak;
 Az élőknék pedig mozogniok,
 Mert mozgás az élet föltétele.

Milly kábaság önkényt a sirba dölni!
 Aludni menni fényes nappal!
 Ne féljünk, mert az éj ki nem marad,
 S elég hosszú leend, különben is.

Veled kívánok társalogni
 Jövő színészi nemzedék,
 Mellyet jó kedvében adand az ég
 A búskomoly földieknek!
 S melly vérünknek levén szülötte:
 Pályád e hon határi közt
 Leend kimérve, természet szerint.
 Szeráfok hangszerével jösz világra,
 Hogy égi hangokon hirdessed itt
 Igéit a jónak, szépnak s igaznak.
 Talán itt is vagy már közöttünk
 Mint egy szebb kornak embryója?

És ez eszmék, és e képek,
 Mellyek itten irva lesznek:
 Szellemed halvány sugára,
 Hangja titkos érzetednek,
 Melly még mélyen szendereg
 Ösztönök pályáiban;
 Az eszmélet szemvilága
 Pilláit nem nyitva föl még.
 S a mit itt fogsz hallani:
 Szükséged sem lesz talán rá
 Majd ha szellemed kifejlik,
 S fölnyitandja sasszemét.
 Ámde ismeretlen uton,
 Mellyre lépsz, ha kalauz van:
 Mint meglátod, még sem árt.

Majd időd beteljesedvén:
 Mesterek karába lépsz,
 Kik a hangoknak hatalmát
 Birják bűvös műszerül.
 És a kiknek életében
 Megjelennek a nagy órák,
 Midőn a lélek szemét
 Világosság szállja meg,
 S látszanak mult és jövő,
 Tulvilági tájaikkal . . .
 Honnan a midőn előjön
 A hangoknak mestere,

Gondolatnak képiben ,
 Tarka látványok mezében ,
 Átváltozva mindenestől ,
 S hozva bűbájnak hatalmát :
 Szép történetet regél
 A halandó embereknek ,
 Játszva égi dallamot
 A kebelnek húrjain ;
 Dallamában bölcsesség
 S boldogságnak titka szól.

E sajtátszerű zenének ,
 Mint minő a színművészet ,
 Itt a földön párja nincs.
 Szebb az és dicsőbb hatása
 Mint mesés varázsu lantja
 Orpheusnak , Amphionnak ,
 Mint Szirének csábdala.
 Egy kis alkatrésze annak
 Nagy Homérnek Ossziánnak
 Égi báju zengeménye.
 Gyöngédebb az , mint madárdal ,
 Mint a szellő lágy fuvalma.
 Zordonabb s irtóztatóbb
 Mint üvöltő fergeteg ,
 Mint a tengerek zugása ,
 És csatáknak harsonája.
 Ám e hangegyéniségek
 A világ orchestrumában
 Mind csak egyes hangszerek :
 Mig a színpad nagy művésze
 Mind e hangok összesége ,
 Egy egész kar ő magában ,
 Mert az ember keble , mellyen
 Játszik , egy egész világ . . .
 És a hány világ van ilyen ,
 És a hány volt kezdet óta ,
 Nem , faj és egyén szerint :
 Szellemébe zárja mind.
 Hogy ne volna hát zenéje
 Változatban véghetetlen ,
 És bűbájban mérhetetlen ?

(Folytatjuk.)

PETKI FARKAS LEÁNYAI.

(REGÉNYES KÉP A MULTBÓL.)

JÓKAI MÓRTÓL.

I.

András napja.

A jó öreg Petki Farkas nem utolsó ember vala a maga idejében, a mit mind azok, a kik őt valaha ismerték bizonyára tudni fognak. Miután azonban lehetséges dolog, miszerint ezen sorokat olyan emberek is olvasni fogják, a kik őt nem ismerték, jónak találok őt oly módon leírni, a hogy akkoriban élt és uralkodott,

Vala ő az 1676-dik esztendőben királybíró Csfában és jobb módú főúr nem találkozték nálánál abban a környékben. Udvarát tart vala Rákoson, a hol nyolczvan inas szolgálta előtte, a szakácsok, béresek, lovászok és drabantok számaikat ide sem vévén, a kik mindnyájan úgy voltak ő nála, mintha az apjuk házában laktak volna s biztosan mondhatom, hogy a ki egyszer ott volt, el nem kívánkozott onnan.

Mert három dolog volt, mellyekben a jó öreg Petki Farkas büszkeségét lelte: egyik az, hogy őt igen jó, bőkezű embernek tartásák. Kapu soha sem volt az ő házában és a vendég soha ki nem fogyott belőle; akárki jött hozzá, oly képpel fogadta, mintha épen csak ő reá várt volna, s ott úgy eltudta marasztalni, hogy gyakorta megesett miszerint azok a kik Csikszeredába indultak szentmargit napi vásárra s betértek hozzá egy szóra, úgy ott maradtak, hogy a vásár is elmúlt, még sem szabadultak tőle. Ajándék nélkül sem hagyott senkit elmenni magától, végig hordozta az embert tárházain, ménesein, kérdezgetve: hogy tetszik neked ez a kard? ez a billikom, hát ez az arab csikó? s ha azt mondá rá a kérdező, hogy „nagyon szép“ mindjárt rátukmálta erővel. — Kalendáriumában sokkal több ünnep volt, mint más emberében, s még az ősapjának is felszokta tartani a neve napját, s hogy az illy ünnepélyességről ismerői el ne maradhassanak, hivatalos citatoriumokat küldött rájuk, mint főkirálybíró. A hol annyi szolgál és belső fraj volt, mint az ő házában, azok közt lehetetlen volt, hogy egy vagy más ismeretség ne szövődjék: mihelyt az öreg úr ilyesmit megtudott, rögtön összeházasítá őket s titulusa volt lakodalomadásra. — Koldus nem volt az ő falujában, mert a hol egyet meglátott, megfogatta, elvitetvé valamelyik pusztájára, ott adott neki egy jobbágytelket, ökröt, tehenet hozzá és nem hagyott senkit koldulni.

És nem csak hiú dolgokban mutogatá ő adakozóságát, figyelme kiterjedt a maradandóbb becsüekre is — minden esztendőben eljárta a nagyenyedi collegiumba, mikor vizsgálatokat tartottak, s a mely diák legjobban felcst, azt saját költségén kiküldte academiákra, ott kitanította, s ha visszakerülvén,

nem akadt neki egyhirtelen eccleziája, addig jött ment Erdélyben, míg talált valahol egy puszta templomot, a mit valaha a tatár leégetett, azt megépítette s beletevő papnak a maga candidatusát s fizetése saját pénzéből.

Másik pont, a melyben a jó úr büszkeségét helyezte, családjának ősi eredete vala, mellyet hogy Ádám és Éváig restelt felvinni, onnan van, mert már ezekről nagyon világos, hogy mezitláb járó paraszt emberek voltak. De nem messze járt tőlök: vala ugyan is az ő családja czimerében egy antediluvianus állat, mellyről senki sem tudható, hogy micsoda? nem tartozván az sem a repülő, sem a négylábon járó, sem a csúszómászó állatok sorába s annak a hátába volt ütve egy három águ fegyver, a minövel hajdan Neptunus regnált s melyet a mostani prosai emberek villának neveznek. Ebből semmi sem következett jobban, mint hogy a Petkiek legelső őse vasvillázta agyon azt az özönvíz előtti plesiostaurust, s miután a csiki hegyek között volt egy meszes halom, mellyben nem ritkán lehetne találni kövévált csontokat és fogakat, szabad volt gyanítani, miszerint ezek mind azon emlékezetes szörnyeteg porczikái, s egy napon a Marosból egy irtóztató állkapczát halászván ki az oláhok, azt a rákosi rektor mint a Petki család őseinek maradványát, praesentálta az érdemes úrnak.

Ez a szörnyetegfaló czimer aztán a hova csak fért, mindenüvé ki volt vágva, festve, faragva és sütvé, kapu homlokára, lódingra, ökrök tomporára, ponyvákra, zsákokra, úgy hogy a falubeli emberek úgy ismerték már azt az állatot, mintha gulyaszámra látták volna legelni. A kastély legbenső tornáczában pedig, hová csak a családbelieknek vala bejárásuk, volt a Petki család kérdéses őseinek álló szobra embertelen nagyságban vashól kiformálva, egyik karját felnyujtván az égre s tartván benne egy rettenetes pallost, a másikat pedig maga elé meresztve egy rengeteg paizst tartva rajta, mellyen ott feküdt a nevezetes csoda, fejjel és körmökkel és nyilas farkakkal borzasztón ellátva.

Ha valakit új ismerői közül megszeretett a jó öreg úr, annak meghagyta csodálni ezt a szobrot s büszkén vette ki a szobor kezéből a roppant nagy pallost, mutatván hogy azt most két kézzel is nehéz megemelni, holott az ő Petki, mint nádszálat úgy forgatta. Végül megengedé, hogy tessék kitalálni: mi féle állat az ott a paizson? Persze, hogy e tudatlan világban azt senki meg nem tudta mondani s a jó öreg büszke lehetett rá, hogy az ő czimerében egy olyan állat van, a minek senki sem tudja a nevét.

Ez vala második tárgya a jó Petki Farkas büszkeségének.

A harmadik! — óh a harmadik tul tesz mind a kettőn, s ha azt mondom, hogy Petki Farkas sem gazdagságának sem nemességének nem köszönhet annyi tisztelőt és jó barátot, mint ennek, nem mondok sokat. E harmadik büszkesége a jó öreg úrnak két szép leánya volt.

Szép és jó lányokban Erdélyország soha sem volt szegény, tudom hogy ezután sem lesz az; azért semmit jobbat nem mondhatok roluk, mint hogy méltók voltak Erdély leányai között emliteni.

Ilonka volt a nagyobbik; lehetett ezen időben mintegy tizennyolcz esztendő; magas, karcsu, mint egy liliomszál, sűrű fekete haja még is sarkáig ért; ha mély, ábrándos szeméibe nézett az ember, szinte elsüllyedt benne lelkével

Csupán az volt benne kár, hogy örökké szomorú volt, soha sem látta őt senki vigadni enyelegni, a hogy más ifju leányok szoktak. Halavány, szépséges orcáján ritka volt az öröm ragyogása, jó kedv mosolygása. Szüntelen könyveket olvasott, miket az akkoriban divatozó frank és angol költők irtak vagy ha félre vehette magát kertjébe, félnapokig elandalgott, semmivel sem foglalkozva: mintha a virágok kinyílásának titkain tündödnék, vagy a méhek döngését, madarak csevegését tanulná érteni; s ez ábrándozó vágy annyira ki volt fejezve arczában, szemein, ajkain: hogy a kire nézett, a ki rápillantott, vagy szóllani hallá, valami busulást érzett rá szívében s gyakran játékközben, midőn az ifjak és hajadonok zálogosdit játszanak egymással, került a sor, hogy egy ifjúnak meg kellett az ő arczát csókolni; annak, ki őt ajkával érinté, az nap nem lehet zavát venni többé; mint ha benne is megfagyott volna a lélek attól a halvány fehér arcztól. Társaságokban többnyire hallgatag volt; de ha magára maradt: meglepék, hogy néha magával beszél; mint valami szelid őrzöngő. Nem lehet soha rávenni, hogy daloljon; csak néha, midőn csendes holdvilágos estén ablakában kidülve, a távol havasok felé nézett elmerengve, olyankor kezde el mintegy tudtán kívül egy dalt énekelni, melly ezen kezdődik: „repülj fecském ablakába“ s Isten tudja miért? mikor a dalt végzé, könnyei megeredtek, és sirt érzékenyen, maga sem tudta miért?

Kiszebbik testvére a szöske Erzsike, épen ellentéte volt néjének. Mintegy tizenhat éves lehetett: vidám kis ürge teremtes; szöke haját hosszan leeresztve vállain, akkori divat szerint felbodorítva viselte, gömbölyű orcája a pünkösdi rózsát lopta meg színében s kék csillag szemeit senki sem látta másként, mint nevetve. Egész nap csörtetett alá s fel a házban; eselédekkel pörölt; tudott tennivenni napestig a háznál; ha ügyesbajosok jöttek az apjához, meg nem szabadultak tőle, míg el nem mondták neki, hogy mi bajuk van? ő aztán alperesnek és felperesnek egyiránt igazat adott; reggelig elvirasztott apja vendégeivel együtt, s csak kérni kellett rá akárkinek, hogy danolja el az ő nótáját, mingyárt készen volt rá, s ha senki sem kérte, akkor danolt maga jó szántából.

A jó öreg úr, ámbár jobb szerette volna, hogy ha Erzsike pajkos jókedvéből egy részt Ilonkának adott volna cserébe ennek komolyságaért, mint a féle bölcs ember, nem sok gondot csinált magának mindkettő különbségéből, gondolván, hogy majd ha férjhez mennek, mindegyik rátalál jókedve és komolysága okaira.

Az ezerhatszázhetvenhatodik esztendei András napjának reggelén felhivatá Farkas ur magához mind a két leányát, kik is előtte megjelenvén, Ilonka orcáját megdörzsölé szürke szakállával, Erzsikének pedig a nagy szeretetből olly eleven pofocsákat adott gömbölyű piros orcájára, hogy szintugy csattogott. Tréfának megjárta. (Megjegyzendő, hogy Farkas ur soha életében senkit komolyan meg nem ütött, pedig háboruban is volt; ott se' bántott senkit.)

— Hát leányok — kérdé a jó ur — tudjátok-e mi nap van ma?

— Szerda? szombat? találgaták azok, miután náluk mindig vasárnap volt.

— Nem ugy lelkek. Hanem miféle név van ma a kalendariumban? No? Nem tudjátok? Az a szent van ma, a ki a leányoknak valamit szokott hozni, ha jól viselik magukat.

— Mikulás? sietett beleszólni Erzsike.

— Eredj te golyhó! Csak nem várod tán, hogy mézesbábot és aranyos bárányt hoz valaki ilyen eladó leánynak, mint te vagy? Hehe! Ma András napja van. S tudjátok-e, mit hoz András a leányoknak? Völegényt!

Ilonka lesüté szemeit, Erzsike pedig kis tenyerébe tapsolt.

— Ejnye az derék lesz! Aztán milyent hoz nekem?

— Várd el csak. Azt mondja a vers a leányoknak: „A ki böjtöl András napján, völegényt lát éjszakáján“, ha ma egész nap semmit nem fogtok enni, éjszakára megálmodjátok, hogy ki fog elvenni benneteket.

Erzsike ugrált tapsolt örömben, felségesnek találta a gondolatot; míg Ilonka szemérmes hallgatagsággal huzódék hátra, kezét csókolva apjának, ki halvány orcáját ismételve megdörzsölgeté szakállával; hogy legalább attól legyen piros.

— Hanem te golyhó! kiálta Farkas ur a futó Erzsike után, azután el ne mond a dolgot minden embernek, mert majd kinevetnek; nénédnek nem is szólok, mert annak úgy is van esze.

— Dehogy szólok, kiálta az elszaladván s a legelső szakácsnak, a kivel találkozott, elmondá: hogy neki ma nem kell teríteni az asztalnál; mert ő ma böjtölni fog, s a dajkájának meghagyta, hogy őt fel ne költse korán; mert ő álmodni akar valamit, a mit senkinek sem kell tudni; s míg Ilonka egész estig szobájában maradt: ő délben, mikor apja vendégeivel együtt asztalnál ült, csak azért lejtött az ebédlőbe, hogy ha kérdik: miért nem ebédel velük? megmondhassa: „óh ne gondolják, mintha azért böjtölnék, hogy megálmodjam, ki lesz a völegényem!“ Mindenki nevetett rajta.

Másnap reggelre kerülvén a sor, András ur első volt a ki felébredt a háznál, s azután felköltögetvén cselédeit, addig míg leányai felöltöznek, sietett sajátkezüleg elkészíteni az akkor Erdélyben legkedveltebb reggelit. Egy nagy tálat tele tölte finom lengyel égett borral, azt meggyujtván mézet tölte közé s fűgét, malosát, aszalt szilvát hányva belé, egy nagy öblös csontnyelű ezüst kalánnal elkezdé azt kényelmesen kavargatni, egy-egy kanállal meritve belőle s a mint elfujta a lángját, azon forrón hörpölgetve.

A mi gyomrunk aligha nem tiltakoznék az ilyen multság ellen; de Petki Farkas uram kemény természete könnyen bevette azt; mert ötven éves korában még nem tudta, mi a fűtött szoba? s a mig nem csikorgott a hideg, nyitott ablaknál hált egy leterített medvebőrön, s soha nem takarózott egyébbel egy hosszú subánál s megette a nyers vaddisznó fület, ha vadászaton járt.

Nem sokára bejött a két leány, Erzsike ragyogó arccal hozta magával méléző testvérét, átkarolva annak derekát s pajkosan nevetve.

— Jertek, jertek! Kiálta az öreg ur, egyiket jobbfelől, másikat balfelől fogva át karjaival s hol egyik, hol másik arczára tekintve. Az egyik olly vidám volt, a másik olly szomorú. — „No, most mond el, mit álmodtál? szólt Ilonkához fordulva legelébb. A szép karcu lyánka nagyot sohajtott s apja vállára borulva, szép homlokát annak ősz fejére hajtá és hallgatott.

— No, no, — csak ki vele! el kell azt mondani; hisz tölem csak nem félsz? — Kezd el no. — Csitt Erzsike! nem szabad nevetni, mert Ilonka

elszégynli magát. — Nos? — Hát csak nem akar kijönni? No várj, Erzsike azért is megszégynit. Gyere leányom, mondd el te az álmodat. Ugy-e te nem félsz elmondani a magadét.

— Nem bizony; szólt játszi hetykeséggel a kis szöszke leány, s hirtelen oda kuporodott apja ölébe s azzal gyermeteg fenhéjazással elkezdé álmát elmondani. . . . „Hát azt álmodtam, hogy kinn ültünk a tornáczon mi mind a hárman, a mikor egyszerre nagy ostordurrogással behajtat az udvarunkra egy hatlovas hintó. Szép hat fekete ló volt eléje fogva, három szál darutoll minden ló homlokán aranyos üstöknymtatóban; csak úgy rúgták a czafrangot, a mi a szerszámról lelógott, s hányták vetették fejeikkel a drága klárisos gyöngyökkel rakott sallangokat; a bakon kocsis ült, ezüst sinoros buzavirág szín dolmányban, s hátul a bakon két csatlós kapaszkodott, lódingosan, tarsolyosan, fehér tollbokréta a kalapjuk mellett, hosszú zöld panyókamente rókamájjal a sarkukat verte. A hintó oda vágatott a bejárás alá s ott egyszerre megállt mind a hat ló, a hintó ajtaját felnyitá egy csatlós s kiszállt legelőbb belőle valami papforma nagy hosszú őszhaju ember, sarkig érő hajszin palástban, nagy egyenes süvegben, utána pedig kiugrott a kocsiból egy deli ifju legény, szép piros képe volt, s fekete bajusza, ragyogó szemeit mintha most is látnám, sűrű fényes haja a vallára borult. Ugy illett neki karesu termetére az a gránátszín dolmány, arany virágokkal, rubintos gombokkal, a kék nyusztos süvegét nagy rengő kócsaggal a kezében tartá, a másik kezében aranyos kardja volt.

— Nem rossz az izlésed lélekadta lyánya! Mond csak tovább.

Erzsike ezentul már akadozni kezdte az előadásban, mintha itt-ott nem akarna mindent elmondani.

— Hát azután, monda, feljöttek oda mind a ketten, a hol mi ketten ültünk, mert Ilonka azalatt már nem tudom, hova lett? s az a deli ifju legény előbb oda ment tehozzád s összecsókolózott veled, azután még elém jött és meghajtottá magát. . . .

Erzsike itt felhuzta szemölteit s a köténye szalagját kezdte rágni gyöngysor fogai közt.

— Hát aztán? kérdé az öreg ur kíváncsi nevetéssel. No ne edd meg a kötényed pántlikáját.

— Hát aztán fölébredtem . . . végzé be hirtelen Erzsike, a min a jó ur nagyon jót nevetett, kitalálván, hogy a többit el akarja hallgatni a kis hamis.

— De már most, szólt Farkas ur Ilonkához fordulva, te is mondd el a magadét, Erzsike már kitett rajtad. Akarom már tudni, hogy hová lettél akkor, midőn Erzsikéért feljött a vőlegény? mert hogy neked, mint idősebbnek hamarább férjhez kell menned: ez már olyan, mint a hetfő a kedd előtt. No beszélj. Nem nevetünk már; gyere ülj te most az ölembe; így, ne tarts semmitől; Erzsike ne ne vess, vagy a sötét szobába zárlak. No mondd el jó gyermekem, ne félj.

Azzal magához ölelé leányát, végig simogatá keblére hajtott fejcskékjét. A másik irányában pofocskákkal szokta kifejezni atyai gyöngédségét, emezzel czirógatva kellett bánni.

Ilonka végre erőt vön magán, felemelé ábrándos szemeit s kezeit ölébe fektetve, elkezdé mondani álmát.

— Azt álmodám, mintha édesen aludtam volna s e csendes álomból lassankint valami távolról hangzó bűbajos dal ébresztett volna fel. Lassankint magamhoz kezdék térni s kivehetém, hogy ez az én kedvencz dalom, melyet valaha, tán nyolcz esztendő előtt hallottam a hegyek között énekelni, s azóta nem hallottam azt senkitől.

— Az a „repülj fecském ablakába?“ szólt közbe Erzsike.

— Csitt! sugá az öreg ur, a fecsegő szájára téve tenyerét. Hadd Ilonkát beszélni.

— A mint e dalt megismerém, felnyitám szemeimet s körültekintve egy kunyhóban találtam magamat.

— Házban! igazítá ki Farkas ur.

— Nem. Egy valóságos kunyhóban, millyenben a pakulárok szoktak lakni. Egy pokrócczal fedett hársfa ágyon feküdtem, s mintha beteg lettem volna, nem birtam megmozdulni; hanem szomjas voltam nagyon s nyögtem, hogy adjon valaki egy pohár vizet. E neszre felkelt a tüzhely mellől egy öreg pórnő, ki ott vaját köpült s egy fakupában vizet tartva ajkaimhoz, innom adott, megsimogató arczomat, kezeit megfogta s szemeim megcsókolá. Én panaszkodtam neki, hogy fázom, akkor leakasztá subáját a szegről és rám takarta szépen és újra megcsókolta. Ez alatt folyvást hallottam azt a furulyaszót, mindig közelebb közelebb jött, nyájak bégetése, kutyacsaholás vegyült olykor közé, s a dal olly keservesen szólt egyre, hogy a szívem majd megszakadt, s mentül közelebb ért hozzám, annál jobban fájt az nekem. Én nem tudom, hogy mi lehet? Végre elhallgatott a tilinkó; az öreg asszony kinézett az ajtón, s mondá nekem, hogy fia jön. Én az ajtóra tekinték s belépett rajta egy fiatal juhászlegény, egyszerű fehér szür volt rajta, alatta abaposztó zeke, minden zsinor, minden sujtás nélkül, hosszú fekete haja göndör fürtökben csüggött alá homlokáról, olly halvány volt és ollyan szomorú.

— Patvar vigye a juhászlegényét! Mit szomorkodik ollyan nagyon? Hát aztán leányom: ki küldte hozzád azt a juhászlegényt?

— Magától jött, oda lépett hozzám, megfogta kezemet s megcsóválta fejét nagy búsan, érezve kezemnek forróságát; azután egy fehér czipót kivett szüre alól s azt felmetszve oda tev élelem, s úgy könnyörgött anyjával együtt, hogy egyem belőle; a könnyei hullottak rá.

— Hát aztán mit álmodál, hová lett ez a juhász?

Ilonka kezét keblére tévé, melly úgy szorult e pillanatban. Arcza még haloványabb lett.

— Ez a juhász volt a férjem.

— A Rabustya üsse meg! Káromkodék felpattanva Farkas ur (mert még akkoriban nem ismerték azokat a szép, czifra káromkodásokat, mik most divatban vannak). Ez ugyan furcsa egy álom. De legalább kisült utoljára, hogy valami nemes legény volt ő kegyelme, a ki csak tréfából öltözött juhásznak?

Ilonka megcsóválta fejét.

— Nem — ott laktunk együtt abban a szegény kunyhóban.

— No ez ugyan bolond álom! Ezért bőjtölnöd is kár volt. Monda Farkas ur boszúsan.

Az égő borszesz lángjai olyan sápadt zöld világot vetének a leány arcára!.....

II.

Háztűznézés.

Farsang lön az idő. Folyvást szép derült napok jártak, a hó még nem esett le s mindenütt szép zöld volt a vetés és mező.

Petki Farkas uram ott kinn üle tornácza erkelyén két szép leányával egy verőfényes délelőtt, a midőn nagy ostopattogással bevágtat az udvarára egy uri hintó; hat fekete ló fogva eléje, mindenik ló üstökszorítójában három szál darutoll, szerszáma aranytól csillogó s sallangokkal repkedő; a gyeplőt nyalka kocsislegény tartja, buzavirágszin mentében; hátul a bakon két csatlós tarsolylyal lódinggal; a hosszú zöld panyókamente a bokáit veri.

— Nézd, nézd! kiált fel elcsodálkozva az öreg ur, az Erzsike álma!

Ez pedig elhalaványul, aztán lángra gyullad arca s a mint a hintó kinyilván, abból elébb egy öreg papforma ember száll ki, utána egy deli ifju legény; piros arc, fekete hajusz, ragyogó szemekkel, granátszin dolmányban, — a leány felszökik helyéről s végig futva a termeken bezárkozik hálszobájába s csak akkor áll meg halgatózni... Szive dobogása a lehangosabb nesz a mit hall.

Az érkezett vendégek ez alatt felmennek a tornácza s miután az öregebbik magát mint Cseretneki Gábor tisztaújlaki esperest bemutatá, ifju társát, mint Bárczay Lajos ő kegyelmét ajánlá a házi úr figyelmébe.

Petki Farkas csodálatából alig birt magához térni az alatt, míg vendégeivel összelelkelt csókolózott; — alig jutott hozzá, hogy ott maradt Ilonka leányát nekik bemutatassa, ki szerényen meghajtva magát, engedelmet kért eltávozhatni, háziasszonyi kötelességeit elvégzendő az becses vendégek elfogadására.

Petki Farkas uram megmegcsóválta néha a fejét, míg vendégeit bevezeté a szobáiba, mikben mások kedvéért kandalló is találtatott s a szokásos hálalkodások alatt lassankint kimenvén belölk a hideg, mellyen segített a rögtön felhozott villás reggeli és csfpös ürmös bor is, nem sokára közelebből megismerkedének egymással.

— Kegyelmed tán valami rokona Bárczay Simonnak? kérdé Farkas úr az ifjútól.

— Fia vagyok.

— Egyetlen fia! igazitá ki az esperes úr.

— Az Isten éltesse édes öcsém uram! Kiálta erre cordialiter megszorítva az ifju kezét Petki, hisz akkor az édes apját jól ismerem.

— Ő is sokat beszélt kedves uram bátyámról, együtt voltak Rákóczy Györggyel Lengyelországban.

— Az! az! erősité Petki s most már igazán nyalábra fogta az ifjut.

Mindég ígérte az édes apja, hogy majd meglátogat s lám a fia pótolja ki. No ez szép kegyelmedtől.

— Ugy van szólt az esperes; a megboldogult ur végrendeletben hagyá meg fiának, hogy kegyelmedet meglátogatni el ne mulassza.

(Ez azért volt mondva, hogy tudtára legyen adva Farkas urnak, miszerint az ifju már szabadon rendelkezik vagyonával).

— Tehát meghalt a jó öreg? no az Isten nyugtassa meg. Kegyelmedet pedig éltesse sokáig édes öcsém uram. Hanem innen már most tavaszig ki nem mozdul ám kegyelmed.

— Sőt inkább, jegyzé meg a tisztelendő ur. Nehány napja van csak öcsém uramnak az itt mulatásra; olly nagy gazdaság, mint az övé, nem maradhat gazda nélkül, a hol nyolczvan béresre kell felügyelni, a gazda nem lehet sokáig távol.

(Igy adá tudtára a derék Mentor Farkas urnak Teiemachja gazdagságát; de Farkas ur sem akart hátrább maradni, mondván).

— Hisz nem kell azt a gazdának örzeni, nekem is nyolcz ezer köből tisztabuzám van elvetve, de én bizony nem hálok a végiben.

— Azon felyül hivatalos ügyei is sürgetik, — monda méltósággal Cseretneki uram. A palatinus ő főméltósága nagyon nehezen van el nála nélkül.

Farkas urnak perczről perczre jobban kezdett tetszeni az ifju ember, de hogy más részről megmutassa, miszerint ő sem valami hánytvetett ember, ráfelelt keményen.

— Már hiszen a nádor parancsoljon Magyarországbán, de Csikben én parancsolok, s innen ugyan egy tappot sem mennek kegyelmedek, ha csak a házat is magukkal nem viszik.

— Óh a hol oly két gyönyörű lyány van a háznál mint itt; ott nem nagy erőhatalom kell a marasztásra.

E megjegyzést nem az esperes úr, hanem az ifju Bárczay tevé.

— Biz öcsém, megjárják azok akárhol, az egyik plane fiuleány *) a kire a jószágaim felén kívül egész nevem s a Petki család czimere is marad.

— Fölösleges ott a czimer bátya, hol olly szép szemek ragyognak s a nemesség az arcra van írva.

— Ne olly fitymálva beszélj a Petki czimerről öcsém: szólt Farkas úr félneheztelessel. Láttad-e azt már valaha? Ha nem láttad, minek szólsz?

Azzal fölkelt székéről s kikiálta.

— Héj, hol van a fegyvertár kulcsa?

— Csak nem hív ki kegyelmed párviadalra, a miért a leánya szemeit szebbnek találom czimerénél.

— Nem azt, hanem meg akarom veled tudatni, hogy mit tarts ezentul a Petki czimer felől, hol már az a fegyvertár kulcsa?

(Folytatjuk.)

*) Székelyeknél férfürökös nemlétében fiúsított idősebb leányt hivták így.

A MADÁR, FIAIHOZ.

TOMPÁTÓL.

Száraz ágon, hallgató ajakkal
Meddig ültök esügedt madarak?
Nincs talán még elfeledve a dal,
Mellyre egykor tanítottalak!
Vagy ha elmúlt s többbé vissza nem jó
A vig ének s régi kedvetek:
Legyen a dal fájdalmas merengő....
Fiaim csak énekeljetek!

Zivatar volt; — feldult berkeinken
Enyhés árnyas rejtek nem fogad;
S ti hallgattok! elkészültök innen,
Itt hagynátok bús anyátokat?
Más berekben máskép szól az ének,
Ott nem értik a ti nyelvetek.....
Pusztá bár, az itthonos vidéknek
Fiaim csak énekeljetek!

Hozzatok dalt emlékül a hajdan
Lomb- s virággal gazdag tájirul;
Zengjétek meg a jövőt, ha majdan
E kopár föld újra felvirul.
Dalotokra könnyebben derül fény,
Hamarabb kihajt a holt berek!
A jelennek bűját édesítvén:
Fiaim csak énekeljetek!

A bokorban, itt az ősi fészek,
Melly növelte könnyü szárnyatok;
Megpihenni most is abba tértek
Bár a fellegek közt járjatok!
S most hogy a szél összerázta tépte:
Ugy tennétek mint az emberek?
Itt hagynátok, idegent cserélve...?
Fiaim csak énekeljetek!

ALKALMI VERS.

ARANY JÁNOSTÓL.

Az új évet (ócska tárgy!)
Kell megénekelnem,
Hálálkodva, a hogy illik,
Poharat emelnem.
Mit van mit kívánni még
Illy áldott időben? —
Adjon isten, a mi nincs,
Ez új esztendőben.

Olesó legyen a kenyér,
A gabona áros;
Jól fizesse a tinót
S nyerjen a mészáros,
Mérje pedig szöszön-boron,
Font kijárja bőven.
Adjon isten, a mi nincs,
Ez új esztendőben.

Senkinek a nyakára
Ne vigyenek kontót;
Valaki csak ráteszen,
Nyerje meg a lottót;
Annyi pénzünk legyen, hogy!
Mégpedig pengőben.
Adjon isten, a mi nincs,
Ez új esztendőben.

Szegény ember malaczának
Egy hija se essék;
Messze járjon döghalál,
Burgonya betegség;
Orvos, borbély a díjját
Kapja heverőben
Adjon isten a mi nincs
Ez új esztendőben.

Tücski-hajtski baromnak
Sokasúljon lába,
Boczi járjon mezőre,
Gyermek, iskolába;
Gyarpodjék a magyar
Számra, mint erőben.
Adjon isten, a mi nincs,
Ez új esztendőben.

Kívül, belül maradjon;
Békében az ország;
A vásárra menőket
Schol ki ne foszszák.

Béke legyen a háznál,
És a szivredőben.
Adjon isten, a mi nincs,
Ez új esztendőben.

A bíró is, mint eddig,
Tisztét jól betöltse,
Viz kedviért a babát
Soha ki ne öntse.
Emberiség, igazság
Egyik serpenyőben.
Adjon isten a mi nincs,
Ez új esztendőben.

Zenebona, babona,
Húzavona veszszén!
Viszavonás, s más vonás
Minket ne epezszen.
Legyen egység, türelem,
Hit a jövődében.
Adjon isten a mi nincs,
Ez új esztendőben.

Nagy uraink (ha élnek)
Nőjenek nagyobbra;
Áldozzanak, legyen is mit,
Még se üssék dobra;
Nemzetiségünk mellett
Buzogjanak hően.
Adjon isten, a mi nincs,
Ez új esztendőben.

Író pedig írónak
Szemét ki ne ássa, —
Ne is legyen az idén
Napfogyatkozása
Jó erkölcs-, eszme-, hirnév-,
S eléízetőben.
Adjon isten, a mi nincs
Ez új esztendőben.

Mire üssék még pohárt?
Asszonyi hűségre?
Barátság-, polgár erény-,
Vagy mi más egyébre?
Hiszen ezek közöttünk
Vannak kelendőben;
Tudja isten, mi minden nincs
Ez új esztendőben!

HONVÁGY.

TÓTH KÁLMANTÓL.

Sok bujdosás után végre megpihentem,
 Egy helyütt lakom én állandóan már most.
 Hanem azért nem tud megnyugodni lelkem,
 Nagyon kicsiny nekem itt ez a nagy város.
 Oh mi sokkal nagyobb az a kicsiny helység,
 A holott töltöttem gyermek-ifjúságom....
 El innen, el messze a hova szívem huz...
 Haza! haza vágyom!

Nincsen itten semmi a mit én szeretek.
 Elzárják a falak magát a szép hajnalt;
 Egy kis zöld fűszálért hasztalan esengek,
 Madarak is csupán kalitkában vannak.
 Oh pedig mi szép, ha madárzengés között
 Menyországgá válik a hajnali álom,
 S házak előtti fák susogása ébreszt....
 Haza! haza vágyom!

Meglátogatom a fényes csarnokokat,
 Holott a művészek játsznak, énekelnek....
 Nem tud elragadni... oh egészen más kell
 Az én ábrándozó gyermekes lelkemnek.
 Rengő böleső mellett tündér dajka mese,
 Messzi furulyaszó csendes éjszakákon....
 Mellé fájó nóta.... „Sárga csikó sárga....“
 Haza! haza vágyom!

Van egy két czimborám; el el iszom velök,
 És úgy látszik mintha mulatnék is kicsit.
 Hanem minő kedv ez!... mint az elitélté,
 Az is tánczol sokszor, mikor halni viszik.
 Hej csak ott tudtam én igazán mulatni,
 Hol egy cigány húzta, az is csak féllábon,
 Huzta egymagának, úgy a mint én sirtam....
 Haza! haza vágyom!

Látok sok leányt is... szépek, nagyon szépek!
 Hisz ha ezt tagadnám, megverne az isten.
 Hanem olyan minő az én kis galambom,
 Kit én szerethetnék, oh olyan egy sincsen.
 A míg én bujdostam, másé lett a kis lány....
 Talán többé soha, de soha sem látom....
 Oh pedig a nélkül nem tudok meghalni....
 Haza! haza vágyom!...

LÁTOGATÁS A MUR-SERABATHI NAZIMNÁL.

GRÓF ANDRÁSSY MANÓ KELETINDIAI UTAZÁSÁBÓL.

Említvén Mr. Th. előtt, milly igen ohajtanám látni a szomszéd fejedelmet keleti fényében: azon tudósítással örvendeztetém meg, hogy soha jobbkor nem jöhettem volna, mert ép a napokban esik azon elfogadási nagy ünnepély, mely a fejedelmi udvarban havonként egyszer fordul csak elő. Illyenkor — ugymond Mr. Th. — színről színre, teljes fényben látható a fejedelem.

Még ez nap este meglehetősen katonai zene mulattatá a vendégkoszort; másnap pedig az ezredi orvos ebédjén gyűlt össze a társaság. Orvos ur, megtestesült Nimrod, örömmel hordozza meg vadászati diadaljelei közt, miután megtudta, hogy én is szenvedélyesen üzöm e foglalkozást. Szobáit csupa tigris- meg oroszlánbőr fődte, sőt még bölénbőröket is birt, mikből ítélve, az indiai bölén valamellyest különbözik attól, melyre férfias őseink egykor Erdélyben olly örömet vadásztanak. Egyébiránt orvos úr, ki ollyannál ollyanabb kalandokat koholt és árult igaz gyanánt nem igen akarta hinni javai vadászatimat. Mindazáltal kedves emberem lón, mert a nazim látogatása után tigrisvadászatot indítványozta és rendezte kedvemért.

Itt létem után harmadnapra kelve tehát elindultunk Murserabat felé, ki kocsin, ki palankinon, meglátogatni a fejedelmi udvart. Jó eleve hírül adván a szándéklott látogatást, a fejedelemudvar kertkapujában katonai tisztelgés közt tartók bevonulásunkat. Nagy robajjal, harsona és dobszó kíséretében állott ki az őrség, mindnyája felemás öltözetben, mintegy éreztetve, hogy a diszelgő had nyugalmozott fejedelmet szolgál.

A két szárnyba szakadó fejedelmi lakot egyfelől a Hugli, másfelől magas kőfal védi: külsőleg olly díszes épület, minő világrészünk bármelley királyának palotája. Tágas lépcsőzeten felmenve márványesarnokából nyílnak jobbra termei: minden ajtóban egyegy csapat szolga tisztelge, kik fölkiértek a sajátképi emeletbe, hol tulságig bebutorozott, sok aprósággal megrakott termeket jelöltek számunkra szállásul, nem feledve azon udvarias megjegyzést, miként az egész ház rendelkezésünkre áll, és szolgaszemélyzete parancsunkra vár. Mr. Th. ki több ideig a fejedelem gyámságát vitte, most pedig a keletindiai társaság nevében ez udvar irányában ellenőri szerepet játszik, tüstént egész otthonossággal kezébe vette a kormánygyeplőit és ez állásához képest parancsoló hangon tudakolá a legfőbbet, vajjon kész-e már az ebéd? Ó felsége szakácsáról nem sok dicséretet mondhatok: ha csak azt nem akará e vendéglés által értésünkre adni, mintegy kézzel foghatólag, miként a ház ura különb étkekkel él, mint mi husevő barbar európaiak.

Esti mulattatásunk végett bayadereit küldé hozzánk a fejedelem. Elsőbb két véncsont ijesztő boszorkánykép jelent meg, idétlenül énekelvén a szokásos nyitányt: alig bírám legyőzni a kaczajingert, olly iszonyu volt e hangverseny. Mr. Th. azonban komoly képet öltve nyájasnál nyájasb szavakban ömledezé dicséretét; s a mellette álló tényérből egyegy csomó bethelt nyujta megelégedése jeléül. Erre csakugyan elhallgatott a két agglant, és hálás szemekkel fogadva nagyabecsült ajándékunkat, mindkettő rácsálni kezdé azt. Ez undorító szer, terra japonica, kevés oltatlan méz és bódító fűszerül tört arekadió keverékéből áll, miből aztán egy kanáluyit sziri nevű falevélbe gyöngyölgetve dugdosnak fogaik közé s rácsálnak bagóként kelet hölgyei, szegény, gazdag egyiránt. Innen aztán az a magasztalt fogsor, de innen egyszersmind

a keleti nők gyakori köpdözése, mely minő utálatos légyen, csak az képzelheti, ki látta már.

Magát a tánczot, vagy inkább az összes előadást, néhány szóval így jellemezhetem: képzeljen az olvasó két éltes nőt, kiaszott, nagy szemű képeket, kik czammogósan egyet kettőt lépintve, kezeiket darab faként kiterjesztve, vagy legfőlebb szegletesen meghajlítva, majd azon egy helyben mozognak, éneklésül meg rozsdás torakikból mintegy nyomkodják a vastagabb hangokat, a vékonyokat meg rozszant fogaikon átszűrögetik, mint didergő tót a kéregető mondókát, s ha mind ezt elég elevenen képzelte az olvasó, fogalma lesz e hires bayadertánczról. De tudnia kell, a kép kikerekítése végett, még azt: hogy e sylphidpár legkevesebbé darázsdereku sudár alak, s mi legköltőiebb, bugyogójuk bokáig ér, himes felöltönyük meg földig, s azért mást sem látni, csak lábfejeiken az öregujjakat. Illy öltönyben, illy termettel két illy bagózó szépség valami kellemes tüncmény! s képzelhető mi könnyeden lejt, mi káprázatosan forog, azaz bizony csak tipeg, csoszog.

A második tánczospár, mely ezeket fölvaltá, szintolly tetőtől talpig beburkolt, bettelkérődözó esetlen alak vala, s előadásukkal csak ugy felsültek, mint előzőik.

Finnyáskodásunk hire a nazimnak fülébe mehetett, mert végre, hogy mégis becsületet valljon tündérivel, hihetőleg parancsából jelent meg egy finom alkatu, gyöngéd, fiatal szépség, ki már nem visított ugyan, mindamellett tánczával sem ragadta el a nézőséget: hanem kedves vonásain, szabályos termetén, szóval összes bájain akár órákig kéljelgett volna szemünk, olly igézó lény vala.

Rendesen négy öt zenész, dalos kísérte a bayaderek mutatványát. Egyik guitarreféle hangszert pöngete, másik az indiaszerte kedvelt tamtam nevű hosszukás dobot dőngeté, a többiek leginkább réz tányérrakat csattogtatának. Illy gyarló hangszerek játéka csak emelte a bűvös hatást, melyet a főnebb jellemzett előadás gyakorla ránk.

Átalánosan e vidékeken mahomedán és hindu egyaránt gyönyörködik a zenében, s tán a világon semmit nem kedvel olly szenvedélyesen, mint épen ezt: azért ünnepe nem is lehet el nélküle, sőt ugyszólván a társadalmi életnek az mindennapi fűszere, leghasználtabb hangszerek a lant, czimbalom, harsona, és dob: de van ezeken kívül még többféle, mert europaiak már vagy harminczhatot ismernek ezekből, s pedig ollyakat, melyek tudományos elvek szerint alkotvák. Egyébiránt a köznépe zenéjében nem annyira a hangvitelt, a dallamosságot, a szerkezeti szépséget keresi, hanem a hang mennyiségét, a nagy csengésbongást. Csodálatos látni ama villanszerű hatást, mit az egyébiránt hideg hindura e zagyva hangászat gyakorol: illyenkor imént még olly borus szemei lángolni, tagjai, mintha galvanicus folyam futna végig ereiben, rángatózni kezdenek, és aztán ugrál fáradtig, mint valamelyi átbüvölt lény. Mindez az egyszerű tamtam hangjára megtörténik uton utfélen. De nagyon esalódnék, ki azt hinné, mikép ez utczai hanga az indusnak mindene: mert a nép között, hol a költészet olly erejében bujálkodó, gazdag és tündöklő, a zene sem maradhatott hátra fejlődésében, ha tul nem szárnyalá is testvérét, a szóló művészetet. S bár ujabban régi műveltségében a hindu hanyatlani kezd, kétségtelenül még igen jó zenével birhat az előkelőbb vagyonos osztály legbelső körében, hol a családtagok vagy a harem gyöngyei legszenvedélyesb zenekedvelők, sőt gyakorló művészek egyszersmind. Költeményeik nem egyszer szólanak legfellelzőbb képekben a zene hatalmáról, többi közt, hogy a fejedelmi hölgy teremébe esalta bájós hangjával a legdallamosb madarakat, ugy elbűvölé ezeket a mennyei zene. Festményeiken is többször megjelenik a zenész, s nem egyszer kezében az istenség lantot, vagy más hangszert visel.

Későre járt az idő, midőn a mulatságnak vége szakadt: kiki tehát hálószozájába vonult, mely valamint az épületnek egész lakosztálya, ki van világítva viradtig, mert keleten a kokuszolaj nem sokba kerül. Szobámba léptemkor, annak majdnem kellő közepéről kelt föl valami csodaállat, melynek feje akkora lehetett, mint az álarczos bálók torzalakjaié. Valóban nagy köszönettel tartozám titkár urnak, hogy eleve figyelmeztetett, hogy a fejedelemnek szabadalmas udvari koldusa kísértő lélekkén barangol a házban, s az éjszaka még engem is meglátogathat; rögtön eszembe jutot megpillantakor, hogy e baglyas fejű czudar senki más nem lehet. Udvari koldus ur

bizonytalán soha nem nyírté haját mert ennek erdejéből méhkasnyi turbánt font halantékai köré, alkalmasint vendégfürtöket is használva e végre, hogy minél szörnyebb alakot nyerjen. Ránéztemkor kigyelme megmorgott, s én vissza: miben legderekabb, hogy együnk sem értette, mit morgunk egymásnak. Távoztával zár nélküli ajtómat, újabb látogatása elöl, eltörleszölnom gondba került. Egyébb támalék hiányában székeket halmoztam egymásra a küszöbön belől, így biztosítván éji nyugalmamat, melyet koldus ur ismételt látogatása megzavarhatott volna még.

Reggel ablakomon kitekintve vettem észre, milly gyönyörű helyre épült a palota. Tul a vizen számos apró falu, még több pagód tünt fel a szemnek: az idegen órákig sem bírta eltelni a kilátás képeivel. De volt a képnek árnyoldala, mert a nazimnak sajátképi laka csakugyan idegenítőleg hatott reám. Az mindössze hitvány gunyhó valamint a szomszédában a banianfák alá rejtett három, melyek külsége nagyon is piszkos. Belseje már bizonytalán egészen más: mert mint a perzsiái nagyok, úgy e nyugalmazott mahomedán fejedelem, az élet legfőbb gyönyörének tartja, s e végett nem ijed vissza semmi áldozattól, hogy a kőterem minél több és mentől szebb lényeket birjon. Szegény teremtesek! Milly nem irigyletes ez áldozatok élete. Illy rabság, mint övék, csak élesíti a szenvedélyt: de tiszta érzelmet ritkán vagy soha nem gerjeszt, nem táplálhat a szívben. De hogy is? midőn a kedvencz sem élvezhet magasabb gyönyört, mint legelhanyagoltabb vetélytársa: és ha több kegyelésben részesült, irigykedő fogolytársai gyűlöletét kell viszont éreznie, s élete keresett bosszantásokban hervad el. Nincs tehát nagy érdeke hajhászni zsarnoka kedvezését, mert különben fiatalágában környezete kerüli őt, vénségére meg ugysis teljes elhagyottság vár reá. A hindu vallás már nem ajálja a nő elzárását: és erre büszke is e faj gyengédebb fele, mert fátyoltalanul megjelenhetnek a nyilvános helyeken, holott mahomedán hölgyeknek ez tilos. Azonban a hindunak sem ellenzi törvénye az ágyasokat, és csakugyan ha valamely előkelő vagyonos hindu vágyai kielégítésére harem állita, szintoly féltékenyen őrizeti gyönyöre eszközeit, mind a legdühösebb mahomedán. Keleten tehát — szövéim tovább elmékedéseimet — Konstantinápolytól Pekingig, következőleg a világnak kétségtelen többsége, tényleg a soknőiség mellett van. E helyütt eszembe jut, miszerint e szóban forgó nazim harem felvigyázói közt fegyveres asszonyorséget is tart: de látogatásom előtt már feloszlatá ez amazonhadat, sok indus fejedelem azonban maig udvara lényéhez szükségesnek tekinti a nőkatonáságot.

Ez ablaki szemlémből láttam életemben előszer fűrdő elefántokat: csak ormányuk hegye lebegett a vízszínen, s így aligha láthattak valamit.

Később a fejedelmi vendéglak szobáit vettük szemügyre. Mindjárt a főteremben igen nagy, olaszizlésű márvány vedrek álltak, az ebből nyíló mellékszobákat francia Boulefféle butorzat ékesíté, míg a többi szinte elárasztaték zenélő órákkal s más fényüzési apróságokkal: ha jól emlékszem tán husz darab művészeti szerkezetű automatot olvastam meg a termekben. Az elfogadási teremben figyelmet érdemle a trón, melly egyetlenegy darab alabastrombol faragva, művészeti tekintetből, mint indusretek, szépek mondható. Végre a vendégpalota gazdag könyvtárban sem szenvedé hiányt.

Reggeli végeztével jelenték a fejedelem egyetlen statusministerének érkezését. Beléptekor csak úgy ömlött szájából a sok szalame, vagyis üdvözet, s vagy negyedig folytatá indus nyelven hízegő szavait egyhuzomban, mi alatt Mr. Th. mindig ránk mutatott, mi meg viszont egyremásra hajlongánk, míg végre az sült ki a hosszadalmas udvariskodásból, miszerint ő felsége üzeni, tegyük azt, mi leginkább tetszik, azaz magyarosan: csak úgy, mint otthon sat. Ez udvarias fejedelmi mindenés középidejű, szép férfiú, Th. szerint jókora vagyon birtokosa; különben eljárásában ügyes finom ember, becsületére válik urának.

Tetszésünkre hagyták ugyan, mint mondtam, a mulatság választását: mégis akaratlanul meg kelle tekintenünk a palota tőszomszédjában épített újdunúj templomot. A négyszögalku szent hely közepén szökőkut volna, de bár egy csepp vizét sem láttuk, mivel rámondák, ez ugrókut, meg kelle bámulnunk, épületestől, melly közbeve-

töleg legyen mondva, kivált így, még félben, de amugy is ha befejeznék, meglehetősen izléstelen alkotmány. Szemlénk alatt Th. uron nem győztem eleget csodálkozni, ki szinte marokkal szórta hízétségét a két mérföldes ország főfőministerére, kit a világ legügyesebb statusférfinak nevezett: nem is esett ingyen a magasztalás, mert a keleti ember, kinek nyelve szépelgésben bujálkodóbb, kamatostól adta vissza titkár urnak dicséretét. Ők tehát nem kevés mulatságunkra, egész komolyan szemtől szemben, csupa udvariságból, égis emelték egymást. Már ez így járja keleten.

(Folytatjuk.)

LAVOTTA ÉLETE ÉS KALANDJAI.

BERNÁT GÁSPÁRTÓL.

Nemzetünk egyik leghírnevesb zeneköltője, a genialis kalandor és hegedüvirtuoz Lavotta János, született Pozsony megyébe kebelezett Pusztá-Füdes helységében 1764. év július 12-dik napján.

Tösgyökeres magyar családból származék.

Szülei (idősb Lavotta János és Szveteney Klára) szép ősi birtok és szívmeleggel voltak azon kötelesség-érzethez ellátva, hogy gyermekükből jó polgárt és hazafit neveljenek.

Kilencz éves korában anyátlan árva lón a kis Lavotta.

Forrón szeretett édes anyjának véletlen halála mélyen sebzé az érzelő gyermeket.

Mig mogorva természetü atyjához félelmes tisztelet esatolá; más részről édes anyját bensőleg szerette.

E tiszta e nemes vonzalom volt gyermek szívének üdve, öröme, reménye.

Külsőleg mint szellemileg anyja képmása volt.

Tőle öröklé azon szent fájdalmat, mely majd minden zenekölteményén oly édesbusan ömlik el.

Iskola-éveit Pozsony és Nagy-Szombatban folytatá.

Komoly tudományfélére keveset adott. Heves képzelme sugallatát követé. Leezkére ritkán és rendetlenül járt. A muzák közt már mint gyermek a zenészet istennőjét bálványozá.

A völgyeken reszkető pásztorfurulya; korecsmi hárfapengés, s a keservesen sívórivó hegedü, feledteték az andalgó gyermekkel apja haragját, az iskolai szigort, fenytéket, s a tanulmányozás kötelességét.

A pozsonyi akademiából iskolai szünidőt élvezendő megérkezik egyszer az atyai házhoz.

Tanítói nem a legkedvezőbben nyilatkozván felőle, azért különben is szigoru atyja hidegen fogadá.

E részvéden fogadtatást még sértőbb alakban érezteté vele mostohája: Név ery Katalin.

Családi folytonos üldöztetés; a kiméletlen s metsző guny és szemrehányások miatt sokat szenvedett.

A reá pazarul szórt méltatlan bántalmakat, napokig hetekig szóval sem torlá meg a felsérdült ifju. Atyja s mostohája irányában némi elégtételül szóltan s közönyös lón.

Bánatos szívének enyhülést szerzendő, gyakran meg meglátogatá felejthetlen édes anyja sirhalmát, s keservének e szent védhelyéről könnyült szívvél tért vissza ősi tűzhelyéhez.

Mostohájának naponkint élesbedő bánásmodora ingerlékennyé tevő elvégre az ifju Lavottát. Eleinte atyjának panaszkodott; hibái kegyes elnézéseért esedezék; majd vissza visszapattogott; egy bosszulásos pillanatban pedig késsel rohant mostohája ellen.

Atyja nem volt honn.

A megfélemlített fiu helyén találta be nem várni a tekintélyes és büntető apát, hanem szedte vette a sátorfát és félelmes buvában Ferdinánd herceg gyalog ezredébe felcsapott katonának.

Mint besorolt vitéz két hétig tartózkodék a pozsonyi kaszárnnyában.

A bosszus apai szív meghajolván a természet szavának, ellenmondása (protestatíója) által — a mennyiben a katonává rémült fiu egyetlen gyermeke volt — sikerült őt kiszabadítania.

A felizgatott és szerény ifju sem tevő ki magát a ne tán szemrehányó apai befolyásnak, hanem Bécsbe vándorolt. Három hónapig időzött a birodalmi fővárosban, s e rövid idő alatt oly progressiv erélylyel képezé magát a zeneművészetben, hogy Bécsnek akkori legfényesb salónjaiban közbámulat és tiszteltetés tárgya lön.

A zenetanulmányilag rendkívüli szorgalmu Lavottának ezen erkölcsi koszoruztatása 1786. tavaszán történt.

Nyugtalan véralkata nem engedvén az egy helyeni hosszas időzgetést, Bécsben aratott ragyagó diadalai után Bécs és Sopron között eső Fürchtenstein városkába települt.

Kedélyhangulata különös irányt vön. Kerülte az emberi társaságot. Elzárkózott lelke magányért epedett. Kedvencz hegedüje társaságában legfeljebb erdők, mezők dalos szárnyasait látogatá, s szabad tért engede gazdag fantaziájának.

Ez időtájban zabolázhatlan rögeszméje volt azon regényes vidéknek, hova őt sorsa vezérlé, zárdáit és monostorait látogatni.

A hallgatag természetü vándor fiú a szerzeteseknél, s a servita barátoknál (mint ugy nevezett civis) néhány hónapot töltött.

Monostori szárazfényes időzése után 1786. derekán Pestre tért, római törvényt hallgatandó a magyar királyi egyetemben.

Művészi éltének ez időszak volt legragyogóbbika.

A hallhatlan II. József császár által ugyan is, egy hangverseny alkalmával ez évben lön részese oly magasztos s oly nemes jutalomnak, minővel a világ igen kevés művésze dicsekedhetik.

Az iskolai végpályát fővárosunkban futá meg a 22 éves Lavotta, s csak ekkor érzé egyetlen kedves ohajtását: a függetlenséget valódilag teljesülve. Már mint gyermek ez oltáron áldozott. Ide szentelé idejét, vágyait, barátságot, szerelmet. Ez által lön valódi művész; — e madár-szabadság karjai közt élt, s itt nyugovék el.

Ósi vagyónkáját eladván, vándorlati élvek közé merült. Független és vendég-szives magyar házakat választá futólagos tanyául. Mindenhol rajongó örömmel fogadtaték; de sokáig egy hely, lett légyen az bár mily magas örömek völgye, nem volt képes őt lekötelezni.

Lavotta életrajzából kell egy jelentékeny epizodot említenem:

Mielőtt vándorlati arany szabadságát teljes mértékben élvezhette volna a már országszerte híressé vált virtuoz: az első magyar színészi társulathoz, mely Protasevics igazgatása alatt 1792-ben részint Pesten, részint Budán működék: karnagyul alkalmaztatott.

Az akkori szini krónikák bizonyossága szerint, éveket kelle a sokféle elemmel küzdő intézetnél Lavottának is átkinlódnia, mert 1794. körül néhány énekes darabhoz eredeti zene iratott Chudy s Lavottától, s lélektanilag azon hitre vezérlé a vizgálót, hogy a nyugtalan véralkatu fiatal művészt, nemzeties érzelme csatolá annyi ideig a szini társulathoz.

Azon időszaktól fogva, melyben karnagyi állomását leköszöné, haláláig több főrangu magyar házhoz mint zenetanító hivaték meg, mely alkalmaztatás gyöngéd

esül szolgál a vélei szorosabb ismerkedésre, mert kiérdemlés nélkül soha semmit el nem fogadott.

Magyar- és Erdélyország lelkes fia s leányainak ápoló karjain naponkint izmosabbá serdülvén nemzetünk első szini intézete: tagjai szaporodtak; hatásköre szélesbedett; és felvirágozhatásához hatalmas tényezők ajánlkoztanak.

Az intézet benső s művészeti élete szilárdulván, zsenge korának első ápolóit nem szükségelé annyira, mint küzdése nehéz napjaiban; mire nézve Lavotta sem tartá magát oly nélkülözhetlen tagtársul, mint eleinte.

Karnagysági hivatalát leköszönte; független állásba helyezé magát, és a nemzeti zeneterjesztés ügyelgő apostolává szegődött.

Több előkelő helyek között, melyeknél oly kedves emléket örökíté művészetének, költői kedélyét Szöllös nevű tiszai falucska bájoló el leginkább. Itteni birtokos Elek István vendégszives házánál több gyönyörű zenedarabja jött napvilágra.

Szabolcsban Ábrányi Alajos urnál is tölte néhány évet. Szives pártfogója iránt hála érzelmet tanusítandó, Traduário kedvenc hegedűjét, melyet gróf Szirmay hozott nékie Olaszországból, végrendeletileg Ábrányi urnak hagyományozá.

1816-ban Debreczenben ohajtott Lavotta mint műáros és magány zeneoktató megtelepülni; chronicus betegsége azonban (a vízkór) oly pusztítólag támadá meg, hogy közhasznuvá válandott műárosi tervét nem sükeresíthetvén 1817. tavaszán visszautazott Tisza-Szöllösre.

A szeszes italok, főleg az általa „servus humillimusnak“ keresztelt silvorum szerelme, oly mérges erővel hatának a művész testi szerkezetére, hogy éltének hátralevő három éve, folytonos kínok, szeszélyes nyugtalanság és fantaziai kimerültség lánczolata volt.

Vándorlati östermészetét azonban naponta súlyosbodó fájdalmai sem valának legyözni képesek. Hevesből Zemplén megyébe vité magát, s több hónapig ágyban fekvé hervadozott.

A körülte működő orvossal nem levén megelégedve, szomszéd Talya városában lakó barátjához vágott, ki iskolatársa volt, s kihez rendkívüli bizalommal ragaszkodék.

Orvos barátja figyelmes ápolása alatt annyira fel is lábadozott, hogy a részére rendelvényezett gyógyszerért személyesen ment a gyógyszerháza.

Alig veszi azonban magához az öt illető orvosságot; hatályos convulsio (idegrángás) támadja meg; a gyógyszerháza összerogyik, — s kevés idő múlva más életre szenderül. Augst. 10-én 1820. évben.

A genialis művészt végpercezig két hű barát kísérte.

Kedves Traduário hegedűje, s a servus humillimus gyakorlati szerelme. Egyik halhatatlanságát ápolá; a másik tüdejébe s lábaiba szállott.

Egyike porhüvelyét elhervasztá; — másika halhatlanná szentelé.

Az általa sirjáig forrón szeretett magyar nektár classicus hazája: a „Hegyalja“ fedi halandó tetemeit.

Igénytelen fejfájára 57 évet metsze a könyörtelen halál, melynek örökzöldje hiszem és reményem, hogy egy hálás és méltányos nemzedék keblében felviruland.

Véralkatára nézve, egy volt Lavotta a legtüzeseb (sangvinico melancholicai) indulattal bíró egyéniségek közül. Becsületérvés, ösgög, szilárd akarat voltak jelleme alkatrészei. A rendet, pontosságot tulságig szerette. Ha valamely házieszközét, pipáját, hegedűjét stb. nem ugyanazon helyen s helyzetben találta, mint általa rendezteték, annyira felháborodott, hogy lármája s haragja alig volt lecsendesíthető. Ágyában rendszerint reggeli kilencz tíz óráig féloldalt s könyökölve heverészett. Ily időtáiban, e helyzet és kedélyállapotban szerzé legfelségesebb költeményeit, melyeket rögtön hangjegyezett.

Komoly óráiban alig lelete tőle egy árva szócskát is hallani; de ha rózsaszín

kedélyben volt oly eszmedusan és szóbőséggel vitatkozáék, hogy beszédbeli nekiruszkodása a társaság orgánumait ugyancsak hitelesíté.

A pénz teljességgel nem állotta őt. Pazar szivessége és barátkozás iránti vonzalma rögtön kiüriték erszényét. A mult század végén főleg magány és köz működései oly gazdagon jutalmaztatának, hogy ha keresményét megbeesüli: milliómós leendett.

A pénzt soha nem bálványozá, sőt gyakran megveté, s pazarul taszítá el magától.

Ha pénze volt: hegedült; ha nem volt: füttyörészett.

Szeszélyes sajtásága fejlett ki Lavottának éltesb korában főképp a zenészet körül.

Ugyanis, ha rossz kedélyben volt, nem találkozáék oly társaság egyéniséggel, lett légyen az bár mily magas rangu, bensőleg szeretett, kinek s mellynek kedvéért s kérelmére, csak egy árva nótácskát is eljátszott volna.

Legmeghittebb barátjai, szives házi gazdája, kinél éveket töltött; sőt a kérelmező szerepben ellenállhatlan hölgyek hiában esdeklének nékie: nem játszott senkinek, és semmi árért.

Ellenben, ha viritó kedélyét a bor vagy servus humillimus felbiborozá: oly elragadó bájhangokra billegteté hosszú ujjait, hogy tündér s eszményies játéktól megválni alig lehetett.

Sötét launáját legragyogóbb társasággal is érezteté: jó kedvében pedig az öblös fűzfát nyaggató cigány purdék körében is con amore hegedülgetett.

Lavotta János 1786. évben kezdé legelőször rendszerített hangjegyekre átteni különbféle izlés, kedély és léleknemességel s hangulattal alkotott zenekölteményeit. Az általa hangjegyezett műdarabok száma 1786-tól 1818. évi april. 22. napjáig 120 teljes és bevégzett költeményre megy, melyek halála után igénytelen gyűjteményei sorában mint megbecsülhetlen drága kincs találtattak.

Művészeti s nemzeties tekintetben egyiránt nagyszerűk és nemesek a boldogult Lavotta magyarjai. Azon edesbús, fősőséggel és keresetlen typus jellemzi azokat, mely a magyarnak oly elválhatlan sajtásága. Zeneképei majd csendes morajjal folydogálnak, mint az átlátszó csermelyek ezüst habocskaí; — majd zugó hullámokban törnek égfelé, mint a tengeri vész.

Képviselve van azokban a szenvedélyek szilaj és ábrándos játéka; a természet tüneményes élete; virágos szőnyege a tavasznak, s nemzetünk eredeti kedélyes siralma.

Szóval, a Lavotta zenedarabjait azon búsbánatos őseredetiség jellemzi, mely a valódi magyar természettel karöltve jár.

Oly bájos tündérkéek ezek, melyek érzékinken át lelkünk mélyébe szállanak, ... ók azon edesen kesergő varázshangzatok, melyeken a magyar sirva tánczol.

Lavotta elhunytával, ha nem is végfeledés, de mellőző homály szállott remekei fölé.

Ugyanazon felhők csapkodák az ő költeményeit is, melyek nemzetünk hajdani nagy szellemeinek emlékéen maig is átkoson lebegnek: tudniillik a mellőztetés felhői.

Hazánk különböző vidékeén szétszórva rendetlenül, elferdítve hevernek s ját-szatnak legeredetibb mesterdarabjai.

Nincs széttekintő, figyelmes szellem, mely azokat a gondos kifürkészet s rendszerezés által megóvná az enyészettől, s visszateremtené a nemzetéhez, melynek érdekében, s melynek szivéhez, jelleméhez oly igézőn zengedeznek.

Hej pedig nemzetnek főképp felednie nem szabad, ... mert a ki könnyea feled: maga is könnyedén feledtetik!

Hazai, nemzeti emlékéink szentsége, legyenek azok bármily csekélyek: figyelmet s áldozatot igényel.

Egy nagy és dicső nemzetnek a jelen erejében ugyan;... de hajdana fényétől is lehet és kell tündöklelnie.

Lavotta 120. zeneművei között néhány darab kering csak a maga eredetiségében köz kezen „Homoródi magyar“ cím alatt, Kirch János nagy-károlyi jeles zenesz által kiadva, s Fáy András és Ábrányi Alajos uraknak ajánlva.

Gyönyörű darabok, a költészet és nemzeti jellemzés valódi remekei.

E hangjegyzett műpéldányokon kívül, köz kedvesgű zongora művészünk Ábrányi Kornél bír még néhány eredeti zene költeményt Lavotta által saját kezűleg írottatt, melyeket a szép lelkű tulajdonos, — mint nemzeti birtokhoz illő kincsset — a nemzeti muzeumnak ajándékozand.

Nemzeti becsület igényli, hogy hajdanunknak minden becses emléke ovassék meg az enyészet homályától.

Zeneszeti tekintetben főkép egy lényeges hiány volna nálunk fedezendő, tudniillik a valódi eredetiség és nemzeti typus hiánya, mely hazai szerzőink közelebbi zenekölteményein észrevehető.

Véleményen szerint tehát a nemzeti muzeum s általa iránynemesítőül a közönség részére megszerzendők s közrebocsátandók lennének Lavottaén kívül a Csermák s gróf Sztáray Mihály nagy becsű zene darabjai.

Csermák zenei képességét Lavottának köszönheti, s a hű tanítvány szerzeményin a nagy mester művészi szelleme leng.

Gróf Sztáray Mihály pedig egyike volt a mult század legjelesb hegedű művészeinek, s magyar és lengyel zene darabjai avatottjává szentelék őt a művészet nemtőjének.

A boldogult művész életéből, e lapok hasábjain érdekes kalandokat lesz szerencsém közölhetni.
Bernát.

NEMZETI SZINHÁZ.

AZ EREDETI DRAMABIRÁLÓ BIZOTTMÁNY ÜGYÉBEN.

A nemzeti színház művezérletében töltött félévi tapasztalás után, meggyőződésem arról: miszerint az eredeti szinirodalom irányában tulszigorua nem lehetünk ugyan, azonban az előadandó művekben, az eredeti szinirodalom jelen állásához mérve, a szinpad hatás mellett, némi bensőség és művészi bees is megkíván tatik, ha a közönség izlését nemesbitni, s mind a színház, mind az eredeti szinirodalom tekintélyét emelni akarjuk. A szinre hozandó eredeti darabok megválasztásában ezen elv szerint ohajtván eljárni, a drámabíráló bizottmányt, saját közvetlen befolyásom és részvétem mellett, akként igyekvém összeállítani, hogy abban mind a szépműtan, mind a szinirodalom, mind a szinészet képviselve legyen. E végből következő t. cz. urakat volt szerencsém a bizottmánybani közremunkáláshoz megnyerni; név szerintn Ürményi József, báró Kemény Zsigmond, Csengery Antal, Czuczor Gergely és Egressy Gábor urakat, mint a szépműtan képviselőit; Jókai Mór, Nagy Ignác, Vahot Imre és Szigligeti urakat, mint a szinirodalom képviselőit; László József, Szentpétery Zsigmond és Szigeti József urakat, mint a szinészet képviselőit.

Ezen bizottmány a bírálatokra nézve az általam főlebb kimondott főelvet elfogadván, a bírálatokbani eljárás következőleg fog történni:

1. A nemzeti színházhoz benyújtandó eredeti darabokat mind a három osztályból egyegy tagnak én küldöm meg olvasás és bírálás végett; s az általam ekkép kije-

lelendő bíráló tagok bírálatukat s elfogadó vagy visszautasító szavazataikat írásban nekem küldendik meg.

2. Az ezen bíráló tagok többsége által ekkép visszautasítandó darabok, előadásra el nem fogadtatván, a szerzőknek visszaadtnak, a bírálatok másolatainak mellékletével.

3. A bíráló tagok által elfogadott darabok pedig a bírálatokkal együtt, az összes dramabíró bizottmány ülésében egy ahoz előre készült egyén által felolvastatván, ha indítványoztatik, új szavazattöbbséggel a bizottmány határozza el: elfogadtassék-e a darab, vagy visszautasítassék. Ezen bizottmányi ülésben az elnöklettel én tiszteltetvén meg, ha elháríthatlan ok miatt meg nem jelenhetném, kebeléből elnököt az ülés helyettesít. Ezen bizottmányi ülésben a jelenlevők határozván, a darabot bírált három tagnak írott szavazata számíttatni fog, habár az ülésben személyesen meg nem jelenének is. Hogy a darab sorsa eldöntessék, megkivántatik, hogy a darabot bírált tagokkal s az elnökkel együtt, e tényben hét tag vegyen részt. Ha a szavazatok egyenlően oszlanának meg, az eldöntő szavazat az elnököt illeti. Ezen bizottmányi ülés a darabokat föltétlenül fogadván el, vagy utasítván vissza, a módosítások iránt észrevételeit a szerzőkkel csupán kívánat és tanácsképen közlendi.

4. A szerző darabját neve alatt, vagy a nélkül adhatja be; s ha a darab felolvasásra kerül, ha kívánja, azt személyesen is felolvashatja, s a felolvasással akárkit megbizhat: ellenkezőleg a felolvasót én választandom.

A darabokat tisztán, olvasható nagy betűkkel leírva, bekötve és lapozva, tértvény mellett, Komlossi Ferencz könyvtárnok veszi át, s el nem fogadás esetében a szerzőknek ő adja vissza. Pesten, december 23. 1852.

Gróf FESTETITS LEÓ,
intendans.

NEMZETI SZINHÁZI ÜGYEK.

Gróf FESTETITS LEÓTÓL.

I.

Úgy hisszük miszerint a nyilvánosság előtti hódolat s mindannak, a mit a kezeinkre bizott intézet körében tettünk és tenni szándékozunk, az igen tisztelt közvélemény ítélő széke elé bocsátása legbiztosabb kezessége czéljaink őszinte tisztaságának, s bár megengedjük, hogy ott a hol mások is botlottak eleget, hibát, tévedést mi is követhetünk el; de szándékunk és czéljaink becsületességének, akaratunk buzgalmának elismerést merünk követelni, s a mint egyrésztől megnyugvással tekintünk a multa, türelmet kérünk a jövő számára.

Midőn a nemzeti színház jelen ügyvezetője (intendans) az intézet ügyeinek kormányzatával legfőbb kegyelemből megbizott, legfőbb feladatául az levén kitűzve, hogy e nemzeti intézetet a nemzethez illő méltó fokra emelje, azon ígéretet tevő le magas kezekbe, mellyet ime most a közönség előtt ismételni bátor: hogy nem fog ismerni magasabb feladatot, mellynek életét szentelje, mint ez intézetnek felvirágoztatását.

Első dolgunk volt meggyőződni a színház állásáról s vizsgálódásainkból azon örvendetes tanúságot meritők, miszerint ez intézet kormányzó erején kezdve az utolsó eselédig mindenki ben tiszta szándékot, buzgalmat, jó akaratot leltünk s átláttuk hogy azon halfogások, miket eddigelé, mint a látogató közönség egyik igénytelen tagja, sejdíténk, koránsem buzgalomhiánynak mint talán azon körülménynek tulajdoníthatók. miszerint a sokszor változott igazgatóságok vagy csupán

s z e l l e m i nézetekből kiinduló, vagy helytelen anyagi érdekeket pártoló egyének befolyásaitól engedék magukat tévutakra vitetni, s így a mit célirányosnak lelt az egyik, mint kárhuzatot lerontá a másik, úgy hogy a mi végtére megmaradt, nem volt egyéb, mint bajosan fentartott töredékei a különböző nézetek által felhalmozott helyesebbszerűnek s e szerint az intézetnek, mind anyagi mind szellemi alkatrészeiben olly hiányokat vettünk észre, miket feljegyezni üdvös, megjavítani kívánatos volt és leend.

Hogy vizsgálataink eredményét a tisztelt közönséggel megismertetjük, a talált hiányokért épen úgy nem vádolunk senkit, mint a hogy nem követeljük, miszerint saját véleményünk csalhatatlannak tartassék, sőt hibáink megismerése is csak önrönk tudatára fog bennünket hozni.

Reméljük, hogy nem mondunk unalmas dolgokat a tisztelt közönség előtt, melly eddigelé csak lámpafénynél, ünnepélyes művészettől ihletett nimbuszban szokta a színházat látni, ha egy kevésbé megmutogatjuk neki azon olajos vásznakat, mik Thalia templomát képezik, felhívjuk magunkkal azon lépcsőkön, hol a villám és mennydörgés születik s beszélünk előtte azon prozai foglalatosságokról, mik a muzsáknak és gráciáknak esteli hét óráig dolgot adnak.

Először lássuk a színház falait. Ez ugyan az építészet körébe tartozik, de föltesszük, mind magunkról, mind tisztelt közönségünkről, hogy magyar ember létünkre, mindnyájunknak jutott az universalgenieből annyi, hogy mindenhez értünk.

Színházunk nagyelkü első alapítói bizonyára eleget tettek magasztos szándékuknak, midőn a nemzet becsületére fővárosunkban egy nagyszerű épületet törekedtek emelni, mellyben a hazai művészet geniesai állandó lakhelyet találjanak, s ők bizonyára nem okai, hogy e ház most Isten kegyelméből kicsiny kezd lenni; mert közönsége nőtt meg; — ők egy magas eszmének feleltek meg, s midőn templomot építettek, a később korra bizták, hogy anyagi érdekeit rendezze el abban s műhelyt, konyhát és raktárakat alakítson hozzá, s a mint mi egy részről nem követünk el pietástalanságot, e nemzeti kegyelet építette falakon hiányokat fedezve fel, úgy nem kívánunk magunknak érdemet csinálni abból, ha e hiányokat megjavíthatjuk.

A hő buzgalom minél előbb eredményt kívánt látni; színházat, mellyről azt mondhassa: ez miénk! ez első monumentuma nemzeti lételünknek kilenczszáz esztendő óta; s mellyben láthasson nemzeti drámát, operát, népszínművet; a mi hivatásunk most minden tekintetben oda emelni azt, hogy feleink büszkén mondhassák: ez miénk! s láthassák benne a művészet minden ágait, — drámát, operát, népszínművet egyaránt virágzásában!

Azonban egy organumnak, mellynek életerejét növelni akarjuk, belső gépzetét kell legelőbb ismernünk; kell tudnunk, hogy a színpad deszkái fölött nem csak a költő szelleme s a művész ihlettsége lebeg, hanem egyúttal a szabók ollói és az ácsok fűrészzei is; s a színpad alatt a sűgön kívül még sok ember lakik, a kinek ott dolga van s az a becsületes színpalemelő, ki a magasban (t. i. a suffiták fölött) örködik és az a feketeképi gentleman, ki a lángok között él, fűtvén a gázvilágítás kazánja alá, ép úgy befolyással van Shakespeare műveire, mint bármellyik művész, ki azokban szerepel.

De kezdjük meg sétánkat a színház épületében.

Mi előtt belépünk a csarnokba, ovatosan kell körültekintenünk, hogy egy némelly hintó el ne gázoljon bennünket, mert a gyalogjárók egy szűk helyen jönnek össze a kocsikkal s hogy itt minden népesebb előadás alkalmával emberhalál nem történik, attól csak a színház különös nemtője őrzi a maga szeretett híveit.

A csarnokba lépve, jó lett volna letennünk a felsőkabátot, bundát, s más effélét, mert ottben ránk melegszik s idekinn készen vár bennünket a nátha; de ruháttárról még csak az újságokban beszéltek.

A néző helyen állva, meglep bennünket a páholyok szükségtelen magas-

sága; a hol most három sor páholy áll, bizvást állhatna négy, s a színház húszezer pengő forint jövedelemmel többet látna, mert páholy elkelne, ha még annyi volna is.

A zártszékkek egész a páholyokig kihozattak, ez ugyan újabb javítás volt, ha ugyan szabad a sok pénzbe került rontást javításnak nevezni, és földszinti közönség egészen a zártszéki közönség mögé volt száműzve, mindkettőnek kölcsönös zúgolódására.

Szagló műszereinket valami kellemetlen illat üt meg, mellyről utóbb kisült hogy ez a gázvilágítás ingredientája, s akadtunk emberekre, a kik ezt nem akarták megszokni.

Most tekintünk fel a színpadra. —

Hogy minden színpad kissébb felyülről nézve, mint alulról, ez természetes dolog, de még kissébbé válik, ha az ember mindenütt útban találja a mult és jövő felvonások lábaltatt heverő szükségleteit, s azon kérdésre, hogy hát e sok templom-ajtó, trón, ravatal és élőfa mért nem vitetik rendeltetése helyére, azon megnyugtató választ kapjuk, hogy ilyen hely nem létezik.

A színpadról most tekintünk be az öltöző szobákba egy pillanatra. — Ha netán akadna valaki, a ki ezt a pillantást a művészet szentekszentjébe tölünk hamis dévajsággal irigylené, annak megsugjuk, hogy e szűk szobákban a bennük égett gáz olly mephiticus levegőt idézett elő, miszerint az ember csak azon csodálkozhatik, hogy az első belépéskor el nem ajult s szánalommal telik el legjobb művészeink iránt, kik ez egészségölő atmoszférában órákat voltak kénytelenek tölteni.

Innen térnék a próbászobákba.

E fáradságtól felment bennünket azon értesítés, miszerint ilyenek nem léteznek, hanem e célra részint a nőkar öltözőszobája, részint az első emeleti csarnok (Foyer) használatik. Tehát egy illy intézetnél, hol egyszerre drámát, operát és népszínművet kell betanítani, nincs próbálóterem! hanem lesni kell, hogy mikor nincs próbája az egyiknek, hogy akkor lehessen próbálni a másikat, vagy elhalsztani a kevésbé sürgetőt a sietősebb végett. Nem resteljük kimondani, miszerint az új művek betanulásának nem a színházi tagok készségében, hanem e helyi hiányosságban találjuk leglényegeseb hátrányát. Innen van hogy egy operának betanulására e hiány mellett eddigelé félév is kevés volt s hogy nem lehetett minden héten egy új, vagy újan kiosztott drámát színre hozni.

Lássuk már most a ruhatárt.

Van a harmadik emeleten egy folyosó, mellynek egy része a színház két oldalán elzáratván, poetica licentiánál fogva nevezetetik ruhatárnak. Belső terjedelme e két helyiségnek tehet mintegy húsz négyszög ölet, mellyből, ha leszámítjuk azon helyet, mellynek fel s alá járásra üresen kell lenni, marad mintegy tíz öl. Itt fekszik egymásra halmozva kalap, sisak, pánczél és bunda; a színház tömérdek pénzbe került anyagi felszerelése, melly e kazalbarakás miatt félannyi idő alatt elromlik, a szünteleni turkálás miatt jobban elszakad, mint a viseléstől.

Egy czélszerű ruhatár, tágas, világos szellős helyen, hol a jelmezek állványokon függenek, s befedve tartatnak, hol a keresésben nem kell, az egészset felhányni, hol a csempészkedés lehetlenné van téve, igen kevés költséggel kiállitható; mig az ennek nem létéből eredő hiány ezrekbe és ezrekbe kerül.

Ezt azon ellenvetés miatt láttuk czélszerűnek megemlíteni, miszerint orosz gazdána k nevezik azt, ki gazdaságát építésen kezdi. Mi ellenkező véleményen vagyunk, s nem kevesebb gazdasági bölcsességet találunk a megtartásban mint a megszerzésben.

A ruhatárból közel találjuk a festő termet. Ez a színház padlásán van, s bele a karzati csigalépesőn juthatni.

Első tekintetben meggyőződhetünk felőle, hogy e hely csak szükségből alakított festő terem; a függönyöket festésük alkalmával a földre kell leteríteni s hogy a diszletek gyorsan készülhessenek, egy festő teremben legalább két függönynek kellene elférni. Itt egynek sincs helye, hanem a festés alkalmával a függöny egy

s z e l l e m i nézetekből kiinduló, vagy helytelen anyagi érdekeket pártoló egyének befolyásaitól engedék magukat tévutakra vitetni, s így a mit czélirányosnak lelt az egyik, mint kárhozatost lerontá a másik, úgy hogy a mi végtére megmaradt, nem volt egyéb, mint bajosan fentartott töredékei a különböző nézetek által felhalmozott helyesebbszerűnek s e szerint az intézetnek, mind anyagi mind szellemi alkatrészeiben olly hiányokat vettünk észre, miket feljegyezni üdvös, megjavítani kívánatos volt és leend.

Hogy vizsgálataink eredményét a tisztelt közönséggel megismertetjük, a talált hiányokért épen úgy nem vádolunk senkit, mint a hogy nem követeljük, miszerint saját véleményünk csalhatatlannak tartassék, sőt hibáink megismerése is csak önrönk tudatára fog bennünket hozni.

Reméljük, hogy nem mondunk unalmas dolgokat a tisztelt közönség előtt, melly eddigelé csak lámpafénynél, ünnepélyes művészettől ihletett nimbuszban szokta a színházat látni, ha egy kevésse megmutogatjuk neki azon olajos vásznakat, mik Thalia templomát képezik, felhívjuk magunkkal azon lépcsőkön, hol a villám és mennydörgés születik s beszélünk előtte azon prozai foglalatosságokról, mik a muzsáknak és gráciáknak esteli hét óráig dolgot adnak.

Először lássuk a színház falait. Ez ugyan az építészet körébe tartozik, de föltesszük, mind magunkról, mind tisztelt közönségünkről, hogy magyar ember létünkre, mindnyájunknak jutott az universalgenieből annyi, hogy mindenhez értünk.

Színházunk nagyelkü első alapítói bizonyára eleget tettek magasztos szándékuknak, midőn a nemzet becsületére fővárosunkban egy nagyszerű épületet törekedtek emelni, mellyben a hazai művészet geniusai állandó lakhelyet találjanak, s ők bizonyára nem okai, hogy e ház most Isten kegyelméből kicsiny kezd lenni; mert közönsége nőtt meg; — ők egy magas eszmének feleltek meg, s midőn templomot építettek, a később korra bízták, hogy anyagi érdekeit rendezze el abban s műhelyt, konyhát és raktárakat alakítson hozzá, s a mint mi egy részről nem követünk el pietástalanságot, e nemzeti kegyelet építette falakon hiányokat fedezve fel, úgy nem kívánunk magunknak érdemet csinálni abból, ha e hiányokat megjavíthatjuk.

A hó buzgalom minél előbb eredményt kívánt látni; színházat, mellyről azt mondhassa: ez miénk! ez első monumentuma nemzeti lételünknek kilenczszáz esztendő óta; s mellyben láthasson nemzeti drámát, operát, népszínművet; a mi hivatásunk most minden tekintetben oda emelni azt, hogy feleink büszkén mondhassák: ez miénk! s láthassák benne a művészet minden ágait, — drámát, operát, népszínművet egyaránt virágzásában!

Azonban egy organumnak, mellynek életerejét növelni akarjuk, belső gépezetét kell legegőbb ismernünk; kell tudnunk, hogy a színpad deszkái fölött nem csak a költő szelleme s a művész ihlettsége lebeg, hanem egyúttal a szabók ollói és az ácsok fűrészzei is; s a színpad alatt a sűgön kívül még sok ember lakik, a kinek ott dolga van s az a becsületes színpalemelő, ki a magasban (t. i. a sűfitták fölött) örködik és az a feketeképű gentleman, ki a lángok között él, fűtvén a gázvilágítás kazánja alá, ép úgy befolyással van Shakespeare műveire, mint bármellyik művész, ki azokban szerepel.

De kezdjük meg sétánkat a színház épületében.

Mi előtt belépünk a csarnokba, ovatosan kell körültekintenünk, hogy egy némelly hintó el ne gázoljon bennünket, mert a gyalogjárók egy szűk helyen jönnek össze a kocsikkal s hogy itt minden népesebb előadás alkalmával emberhalál nem történik, attól csak a színház különös nemtője őrzi a maga szeretett híveit.

A csarnokba lépve, jó lett volna letennünk a felsőkabátot, bundát, s más effélet, mert ottben ránk melegszik s idekinn készen vár bennünket a nátha; de ruhátról még csak az újságokban beszéltek.

A néző helyen állva, meglep bennünket a páholyok szükségtelen magas-

sága; a hol most három sor páholy áll, bizvást állhatna négy, s a színház húszezer pengő forint jövedelemmel többet látna, mert páholy elkelve, ha még annyi volna is.

A zártszékek egész a páholyokig kihozattak, ez ugyan újabb javítás volt, ha ugyan szabad a sok pénzbe került rontást javításnak nevezni, és földszinti közönség egészen a zártszéki közönség mögé volt száműzve, mindkettőnek kölcsönös zúgolódására.

Szagló műszereinket valami kellemetlen illat üté meg, mellyről utóbb kisült hogy ez a gázvilágítás ingredientiaja, s akadtunk emberekre, a kik ezt nem akarták megszokni.

Most tekintsünk fel a színpadra. —

Hogy minden színpad kissébb felyülről nézve, mint alulról, ez természetes dolog, de még kissébbé válik, ha az ember mindenütt útban találja a mult és jövő felvonások lábalatt heverő szükségleteit, s azon kérdésre, hogy hát e sok templom-ajtó, trón, ravatal és élőfa mért nem vitetik rendeltetése helyére, azon megnyugtató választ kapjuk, hogy ilyen hely nem létezik.

A színpadról most tekintsünk be az öltöző szobákba egy pillanatra. — Ha netán akadna valaki, a ki ezt a pillantást a művészet szentekszentjébe tölünk hamis dévajssággal irigylené, annak megsugjuk, hogy e szűk szobákban a bennük égett gáz olly mephiticus levegőt idézett elő, miszerint az ember csak azon csodálkozhatik, hogy az első belépéskor el nem ajult s szánalommal telik el legjobb művészeink iránt, kik ez egészségölő atmosphaerában órákat voltak kénytelenek tölteni.

Innen térnék a próbászobákba.

E fáradságtól felment bennünket azon értesítés, miszerint ilyenek nem léteznek, hanem e célra részint a nőkar öltözőszobája, részint e első emeleti csarnok (Foyer) használatik. Tehát egy illy intézetnél, hol egyszerre drámát, operát és népszínművet kell betanítani, nincs próbálóterem! hanem lesni kell, hogy mikor nincs próbája az egyiknek, hogy akkor lehessen próbálni a másikat, vagy elhagasztani a kevésbé sürgetőt a sietősebb végett. Nem resteljük kimondani, miszerint az új művek betanulásának nem a színházi tagok készségében, hanem e helyi hiányosságban találjuk leglényegeseb hátrányát. Innen van hogy egy operának betanulására e hiány mellett eddigelé félév is kevés volt s hogy nem lehetett mindegyik héten egy új, vagy újjan kiosztott drámát színre hozni.

Lássuk már most a ruhátárt.

Van a harmadik emeleten egy folyosó, mellynek egy része a színház két oldalán elzáratván, poetica licentiánál fogva nevezetik ruhátárnak. Belső terjedelme e két helyiségnek tehet mintegy húsz négyszög ölet, mellyből, ha leszámítjuk azon helyet, mellynek fel s alá járásra üresen kell lenni, marad mintegy tiz öl. Itt fekszik egymásra halmozva kalap, sisak, pánczél és bunda; a színház tömérdek pénzbe került anyag: felszerelése, melly e kazalbarakás miatt félannyi idő alatt elromlik, a szünteleni turkálás miatt jobban elszakad, mint a viseléstől.

Egy czélszerű ruhátár, tágas, világos szellős helyen, hol a jelmezek állványokon függenek, s befedve tartatnak, hol a keresésben nem kell, az egészet felhányini, hol a csempészkedés lehetlenné van téve, igen kevés költséggel kiállitható; míg az ennek nem létéből eredő hiány ezrekbe és ezrekbe kerül.

Ezt azon ellenvetés miatt láttuk czélszerűnek megemlíteni, miszerint orosz gazdána k nevezik azt, ki gazdaságát építéssen kezdi. Mi ellenkező véleményen vagyunk, s nem kevesebb gazdasági bölcsességet találunk a megtartásban mint a megszerzésben.

A ruhátárból közel találjuk a festő termet. Ez a színház padlásán van, s bele a karzati csigalépesön juthatni.

Első tekintetben meggyőződhetünk felőle, hogy e hely csak szükségből alakított festő teremmé; a függönyöket festésük alkalmával a földre kell leteríteni s hogy a díszletek gyorsan készülhessenek, egy festő teremben legalább két függönynek kellene elférni. Itt egynek sincs helye, hanem a festés alkalmával a függöny egy

harmadrésze fel van csavarva s csak két harmada van kiterítve, úgy hogy a festő soha sem látja azt egészen maga előtt. E miatt, ha minden egyéb a leggyorsabban haladna is, a díszletek lassú készülése gátolná a művek színrekerülésében a kívánt gyorsaságot.

A kész függöny azután felgöngyöltve egy különös benyilón kivetetik a néző hely harmadik emeleti karzatára, ott a felső szelelő lyukakon át kötélre kötve a zárt-székekre leeresztetik, ha az alatt össze nem zuzott, az szép szerencse, — s csak innen emeltetik fel újra nagy veszedelemmel a színpadra.

A díszitmények minőségét és mennyiségét hibába akarnók megtudni, mert a mi bennünket utba igazítana: díszitményi album csak ideában létezik. Magukat a díszitményeket pedig épen nem fogtuk volna a színháznál találhatni, mert azok számára egy a szomszédban létező magtár egyik emeletének fele van kibérelve, ott vannak azok összetömve, hányva, e miatt ideje korán elkallódnak, összeromlanak.

A szabó és asztalos műhelyek már épen csak a harmadik utzában vannak szállásolva, ez kivált az elébbi cikknél nem csak alkalmatlan a kelmék és jelmezek ide oda szállíthatása, miatt hanem egyúttal a felügyelést is lehetlenné teszi, egyenesen az illetők discretiojára bízva a jól, vagy rosszul gazdálkodást.

Azon kérdésre, hogy a többi szükségletek, bútorok, fegyverek, felszerelések (requisitumok), hangszerek (p. zongorák) tárait hol keressük? azon szomorú feleletet nyertük, hogy illyes tárgyak nem is tartatnak a színház körül, hanem ha a felszerelésben kellenek, azokat pénzen szokás kölcsönözni s ilyenformán rövid idő alatt haszonbérben fizeti le a színház a kölcsönzött tárgyaknak az árrát.

E pontnál befejezzük az anyagi részletességek körüli vizsgálódásainkat s áttérünk azokra, mellyek ez intézet szellemi tényezőit illetőleg tüntek szemünkbe.

MÜBIRÁLATI ROVAT *).

BEVEZETŐ SOROK.

A nemzeti színház az ország központjában fontos gyúpontja erkölcsi s szellemi művelődésünknek, visszatükrözője s buzdító eszköze irodalmi fejlődésünknek, ébrentartója a nemzeti öntudatnak, ápolója s fejlesztője művészetünknek és végre realis bizonyossága nemzeti lételünknek.

Mint ezekből látjuk, tehát nemcsak művészeti, hanem nemzeti szempontból is jelentékeny föladata van ez intézetnek. E jelentékeny föladatnak komoly és lelkiismeretes végrehajtása kötelességszerű hivatása lett mindazoknak, kik ez intézet vezetésével, ügyeinek előmozdításával megbizattak. E nemes szempont volt a nemzeti önértetre jutott alapítók országos áldozatának rugója, s e szempont hordereje teszi felelőssé az utódokat, hogy hazai színművészetünknek e csarnokot az alapítók törvényhozóilag szentesített szellemében fentartsák és virágzásában elősegíteni ügyekedzenek. A jövőbe látó s nemzeti kifejlődésünk eszközeiről atyailag gondoskodó közszellem állandó házat épített színművészetünknek. Ő vevé ki kezeiből az 1790-től fogva csaknem egy félszázadon át sanyarun viselt, ingatag vándorbotot; a legfáradtságosb ut át van lábolva, nem szégyen volna-e, ha mi, kik már a siker gyümölcseit élvezzük, gyengébb erőt tanusítanánk az egyengetett pályán előrehaladni? mint azok, kik azt megtörték? Annyival inkább, miután nekünk a kezdemény s az alapítás nehéz

*) E rovat vitelében több t. cz. írók fognak közremunkálni.

munkája után, már egy virágzó jelen jutott, s a fentartás csekekélyebb fíradalmait nekünk minden lépten-nyomon méltó élvezet kárpótolja.

A mi viszonyaink szerint fontos tényezővé lett közfejlődésünkre a társadalmi tér, mellyen a nyelv és művészet mint mindenütt, de nálunk kiváltképen fontos szerepet játszik.

S hogy a nyelv és művészet egyik leghathatósb fejlesztője a színpad, ezt színművészetünk történetében korszakról korszakra be lehet bizonyítani.

A művészet szelid istennője folytonosan mosolyog, szelleme meleget és áldást terjeszt maga körül, s hozzá legközelebb van a halhatatlanság eszméje csatolva; melly nemzet őt fogékony keblébe karolta, hatalmas és kiürthetetlen életmagot táplál magában.

A nemzeti színház művészi hitélet most már bebizonyította s ennek fentartása és fejlesztése a további irányt legjobban kijelöli.

Az állandó színház keletkezének első éveiben Thaliánk nemtője igen jól vezérlé úgy a dolgokat, hogy akkor drámánknak fényűző testvére az opera még olly kiskorú volt, miszerint amannak rovására nem pazarolhatott s a közönség különben is szűk részvétét nem kapta el az elsőségi joggal bíró testvér elől. Csak így emelkedhetett drámai színészetünk azon magas polczra, mellyen az már egy évtized óta áll. Miután részére a magyar közönség nagyrésze csak részvéte és izlése meg volt nyerve s a dráma a színház létcéljával elfogadtatott, kiterjedtebb hódítás végett igen okszerű volt az operának nagyobb tért nyitni, hogy ezen esábcékkal színművészetünk iránt még akkor idegen vendégek is megnyeressenek. A siker nem maradt el, sőt ez eljárás később művészeti szempontból is becses gyümölcsöket hozott, mert nemzeti zenénk alapított meg általa. Egypár olly eredeti mű keletkezett a daljátékok körében, mellyek éppen az intézet alape céljánál fogva köteleességül tévék, hogy a dalművészet is fölkaroltassék, mint művészetünk egy másik rokonága s a nemzeti műveltség egy másik hatályos eszköze. Illy szempontból őszintén üdvözljük e két művészeti ág testvérülését s a magyar operát színpadunkon. És illy szempontból gyámolítva, nem foghat az, soha a dráma megszorítására vagy éppen elnyomására szolgálni. Az indok tisztasága s a közös cél helyes értelembe föl fogása óvja azta túlralkodástól. A dráma és opera megállhat egymás mellett úgy, hogy mindenik teljes erejében kifejtheti művészeti hivatását a lélek és izlés nemesbitésére s a hazai művészet közélcéljának előmozdítására; s a mennyiben a drámának irodalmi súlypontja nagyobb és forrása a nemzeti érzülettel közelebb kapcsolatban áll, erre nézve egy ügyes igazgatás mindég föl talál adja a helyes művelési arányt.

E lapoknak, mint a színház organumának, kiváló hivatása leend azon törekedni, hogy a közönség részvétét, a nemzeti színház egyetemes céljára irányozza, hogy helyes felfogást terjeszzen a magyar színművészet és színirodalom érdekei iránt, — hogy a kölesönös igények méltányosságának határait kijelölje, mellyek a színházat és közönséget egy áldásdús szövetkezésben egyesítsék, végre hogy az élvezet és izlés nemesbitésére rendszeresen, a lehető legjobb segédeszközökkel közremunkáljon.

E lapok commentatorai lesznek minden szépnek és jónak, mi művészeti világunkból színpadunkon őszpontosítva megfordul, s e mellett a hiányok, tévedések s balfogások megjavítására is gondosan és lelkiismeretesen előállandnak tanácsukkal.

Színházunk artistikai kezelésére nézve főnebb elmondott nézeteink kijelölik az irányt, mellyet helyeselni és támogatni fogunk.

A színi előadásokra nézve ismertetéseinket s megjegyzéseinket s különben is legtöbbször csalékony személyenkinti játékbírálat helyett — melly e lapok állásával sem egyeztethető — egy alaposabb, aesthetikaibb becsü és mind színművészeinkre, mind a közönségre tanulságosabb modorban kezelendjük, figyelmünket az egész mű teljes színpadi reproductiójára, a jellemek föl fogására, az író célzatatának benső átértésére fordítandjuk, s az egyesek játékból meritett jelességeket vagy hiányokat a színművészeti tudomány, a mimika, plastika és szavallat általános szabályaira

harmadrésze fel van csavarva s csak két harmada van kiterítve, úgy hogy a festő soha sem látja azt egészen maga előtt. E miatt, ha minden egyéb a leggyorsabban haladna is, a diszletek lassú készülése gátolná a művek színrekerülésében a kívánt gyorsaságot.

A kész függöny azután felgöngyölítve egy különös benyilón kivetetik a néző hely harmadik emeleti karzatára, ott a felső szelelő lyukakon át kötélre kötve a zárt-székekre leeresztetik, ha az alatt össze nem zuzott, az szép szerencse, — s csak innen emeltetik fel újra nagy veszedelemmel a szinpadra.

A diszitmények minőségét és mennyiségét hijába akarnók megtudni, mert a mi bennünket utba igazítana: diszitményi album csak ideában létezik. Magukat a diszitményeket pedig éppen nem fogtuk volna a színháznál találhatni, mert azok számára egy a szomszédban létező magtár egyik emeletének fele van kibérelve, ott vannak azok összetömve, hányva, e miatt ideje korán elkallódnak, összeromlanak.

A szabó és asztalos műhelyek már éppen csak a harmadik utzában vannak szállásolva, ez kivált az előbbi cikknél nem csak alkalmatlan a kelmék és jelmezek ide oda szállíthatása, miatt hanem egyúttal a felügyelést is lehetlenné teszi, egyenesen az illetők discretiojára bízva a jól, vagy rosszul gazdálkodást.

Azon kérdésre, hogy a többi szükségletek, bútorok, fegyverek, felszerelések (requisitumok), hangszerek (p. zongorák) tárait hol keressük? azon szomorú feleletet nyertük, hogy illyes tárgyak nem is tartatnak a színház körül, hanem ha a felszerelésben kellenek, azokat pénzen szokás kölcsönözni s ilyenformán rövid idő alatt haszonbérben fizeti le a színház a kölcsönzött tárgyaknak az árrát.

E pontnál befejezzük az anyagi részletességek körüli vizsgálódásainkat s áttérünk azokra, mellyek ez intézet szellemi tényezőit illetőleg tüntek szemünkbe.

MÜBIRÁLATI ROVAT *).

BEVEZETŐ SOROK.

A nemzeti színház az ország központjában fontos gyúpontja erkölcsi s szellemi művelődésünknek, visszatükrözője s buzdító eszköze irodalmi fejlődésünknek, ébrentartója a nemzeti öntudatnak, ápolója s fejlesztője művészetünknek és végre realis bizonyossága nemzeti lételünknek.

Mint ezekből látjuk, tehát nemesak művészeti, hanem nemzeti szempontból is jelentékeny föladata van ez intézetnek. E jelentékeny föladatnak komoly és lelkiismeretes végrehajtása kötelességszerű hivatása lett mindazoknak, kik ez intézet vezetésével, ügyeinek előmozdításával megbizattak. E nemes szempont volt a nemzeti önézretre jutott alapítók országos áldozatának rugója, s e szempont hordereje teszi felelőssé az utódokat, hogy hazai színművészetünknek e csarnokot az alapítók törvényhozóilag szentesített szellemében fentartsák és virágzásában elősegíteni ügyekezzenek. A jövőbe látó s nemzeti kifejlődésünk eszközeiről atyailag gondoskodó közszellem állandó házat épített színművészetünknek. Ő vevé ki kezeiből az 1790-től fogva csaknem egy félszázadon át sanyarun viselt, ingatag vándorbotot; a legfáradtságosb ut át van lábolva, nem szégyen volna-e, ha mi, kik már a siker gyümölcseit élvezzük, gyengébb erőt tanusítanánk az egyenetelt pályán előrehaladni? mint azok, kik azt megtörték? Annyival inkább, miután nekünk a kezdemény s az alapítás nehéz

*) E rovat vitelében több t. ez. írók fognak közremunkálni.

munkája után, már egy virágzó jelen jutott, s a fentartás eszeke-kélyebb fíradalmait nekünk minden lépten-nyomon méltó élvezet kárpótolja.

A mi viszonyaink szerint fontos tényezővé lett közfejlődésünkre a társadalmi tér, mellyen a nyelv és művészet mint mindenütt, de nálunk kiváltképen fontos szerepet játszik.

S hogy a nyelv és művészet egyik leghathatósb fejlesztője a színpad, ezt színművészetünk történetében korszakról korszakra be lehet bizonyítani.

A művészet szelid istennője folytonosan mosolyog, szelleme meletet és áldást terjeszt maga körül, s hozzá legközelebb van a halhatatlanság eszméje csatolva; melly nemzet őt fogékony keblébe karolta, hatalmas és kiürthatlan életmagot táplál magában.

A nemzeti színház művészi hitelét most már bebizonyította s ennek fentartása és fejlesztése a további irányt legjobban kijelöli.

Az állandó színház keletkezéének első éveiben Thaliánk nemtője igen jól vezérlé úgy a dolgokat, hogy akkor drámánknak fényűző testvére az opera még olly kiskorú volt, miszerint amannak rovására nem pazarolhatott s a közönség különben is szűk részvétét nem kapta el az elsőségi joggal bíró testvér elől. Csak így emelkedhetett drámái színészetünk azon magas polczra, mellyen az már egy évtized óta áll. Miután részére a magyar közönség nagyrészének részvéte és izlése meg volt nyerve s a dráma a színház létezőljául elfogadtatott, kiterjedtebb hódítás végett igen okszerű volt az operának nagyobb tért nyitni, hogy ezen esábétekkal színművészetünk iránt még akkor idegen vendégek is megnyeressenek. A siker nem maradt el, sőt ez eljárás később művészeti szempontból is becses gyümölcsöket hozott, mert nemzeti zenénk alapított meg általa. Egypár olly eredeti mű keletkezett a daljátékok körében, mellyek éppen az intézet alapezőljánál fogva köteleességül tevék, hogy a dal művészet is fölkaroltassék, mint művészetünk egy másik rokonága s a nemzeti műveltség egy másik hatályos eszköze. Illy szempontból öszintén üdvözöljük e két művészeti ág testvérülését s a magyar operát színpadunkon. És illy szempontból gyámolítva, nem foghat az, soha a dráma megszerítésére vagy éppen elnyomására szolgálni. Az indok tisztasága s a közös cél helyes értelembeni fölfogása óvja a túluralkodástól. A dráma és opera megállhat egymás mellett úgy, hogy mindenik teljes erejében kifejtheti művészeti hivatását a lélek és izlés nemesbitésére s a hazai művészet közezőljának előmozdítására; s a mennyiben a drámának irodalmi súlypontja nagyobb és forrása a nemzeti érzülettel közelebb kapcsolatban áll, erre nézve egy ügyes igazgatás mindég föltalálándja a helyes művelési arányt.

E lapoknak, mint a színház organumának, kiváló hivatása leend azon törekedni, hogy a közönség részvétét, a nemzeti színház egyetemesezőljára irányozza, hogy helyes fölfogást terjeszzen a magyar színművészet és színirodalom érdekei iránt, — hogy a kölesönös igények méltányosságának határait kijelölje, mellyek a színházat a közönséget egy áldásdús szövetekezésben egyesítsék, végre hogy az élvezet és izlés nemesbitésére rendszeresen, a lehető legjobb segédeszközökkel közremunkáljon.

E lapok commentatorai lesznek minden szépnek és jónak, mi művészeti vilá-gunkból színpadunkon öszpontosítva megfordul, s e mellett a hiányok, tévedések s balfogások megjavítására is gondosan és lelkiismeretesen előállandnak tanácsukkal.

Színházunk artistikai kezelésére nézve főnebb elmondott nézeteink kijelölik az irányt, mellyet helyeselni és támogatni fogunk.

A színi előadásokra nézve ismertetéseinket s megjegyzéseinket a különben is legtöbbször csalékony személyenkinti játékbírálat helyett — melly e lapok állásával sem egyeztetethető — egy alaposabb, aesthetikaibb becsü és mind színművészeinkre, mind a közönségre tanulságosabb modorban kezelendjük, figyelmünket az egész mű teljes színpadi reproductiójára, a jellemek fölfogására, az író ezőljatainak benső átértésére fordítandjuk, s az egyesek játékból merített jelességeket vagy hiányokat a színművészeti tudomány, a mimika, plastika és szavallat általános szabályaira

alkalmazva hazai színészeink tanulmányi körének gyarapítására fogjuk használni. A természet, az esztetikai szép örök törvényeit állítandjuk mindenkinek működése fölé. Az erős példájával a gyöngébbet buzdítandjuk. Reflexiónk inkább a jó és helyes kitüntetésében fog örömet és humort találni, mint a rossz és hiba megrovásában. S általában midőn a könnyelmű fitymáló hangot kerülni fogjuk, egyik fővonásunk lesz azon körülmény szem előtt tartása, miszerint fejlődési viszonyainkhoz képest mindig figyelemben tartandjuk azt, hogy nem százados életű művészettel van dolgunk, s hogy midőn más nemzetek minden forrást megnyitottak művészeik képezésére, nálunk a színművészet sokáig minden tanulmányi eszközök nélkül tengett s legjobb erejét sanyaruságban, s az életfentartás anyagi küzdelmeivel volt kénytelen tölteni.

Hasonló irányt tartandunk az eredeti színművek megítélésében is. Igyekezni fogunk az irodalom és a közönség érdekét egy központban egyesíteni. S midőn egyrészt esztetikai törekvésünk az leendő, hogy inkább az irodalomnak hódítsuk meg a színpadot, mint viszont a színpadnak az irodalmat, — mely törekvésben a színi hatás gyakran pengetett kérdése a legcélszerűbb megfejtését találja — másrészt a nagy közönség, a nép igényeihez való simulását is méltányolni fogjuk tudni, ha különben a külső látványos ruhában művészi, vagy erkölcsi eszmét is látandunk. Követeléseinket még kiskörü drámai irodalmunk élénkülése s haladása szerint fogjuk feljebb és feljebb fokozni. A kritika olyan, mint a termékenyítő eső, mely után vidorabban tenyészik a növényzet, de nem a tulzott kritika. Drámai literatúránk, mely egy Katona, Czákó, Szigligeti, gr. Teleki László, Vörösmarty s mások jeles műveit birja játéksorozatában, nem olly szegény, hogy minden silányságot nyereségnek kellene tartanunk, de nem is olly gazdag még, hogy más nemzetek színi irodalma által kiművelt izlésünk magasabb követeléseit lehesse minden föltűnő eredeti műre alkalmaznunk. Hogy azonban eméltányság netalán fölületes dolgozatokra szolgáljon ürügyül, s az élesebb sarkantyú hiányozzék az örök középszerűségből kibontakozni, ennek eszközeiről egyrészt pályadíjazások indítványozásával s jó példányművek megismertetésével, valamint helyes esztetikai elvek elhíntésével fogunk gondoskodni, másrészt pedig az előadott eredeti művek megismertetésére esztetikai munkatársainknak a lehető legnagyobb tért engedendjük; ha a részletek fölfejtésével s tüzetes véleményadással drámaíróinknak tanulságot nyújtva, színi irodalmunk emelkedését eszközölhetjük.

A fordított műveknél az illető nemzet irodalmának állását véve mérv-fokul, szigorubbak leendünk, de itt sem olly pedánsul, hogy ezáltal a játéksorozat kellő változatosságát akadályozzuk.

Ezek körülbelől nézeteink s illy elvekkel ugy hisszük, a pusztá, napi érdekű híradás mellett, hazai színművészetünk s drámai irodalmunk javára nyitjuk meg a rotatot, s midőn időről időre, ha csak egy porszemet gördítünk is nemzeti művészetünk emelkedő fényes épületéhez, ugy hisszük, az időszaki sajtót nem hasztalan fásztottuk!

B.

TARKA KÉPEK.

I. EGY LAP, A KI SZÜLETIK.

Sok embertől, ha előre megkérdeznék, hogy akar-e születni? aligha nem tiltakoznék e tudta és beléegyezése nélkül rajta elkövetett hatalomtény ellen, kivált ha előre tudná, millyen rossz multság ez az élet s millyen jó dolga van annak a ki nincs.

Néha pedig -- megfordítva -- az ember örömet megtette hogy született, s ime nem veszik tőle jó néven mások e vakmerőséget.

Szülőink: az irodalom és művészet házassága törvényes és természetes, noha nem conveniencie, hanem igazi szerelmi hajlandóságból köttetett házasság; e miatt ne tessék csodálkozni, ha néha össze találunk is koczkodni, mert az így szokott következni azok között, a kik egymást szeretik.

Nevünket jó eleve meghatározzák ahoz értő keresztapák, mondván, hogy legyen az Délibáb, miután a Délibáb természet költészete, még pedig kizárólag a magyar természeté, sőt művészet is egyúttal, minthogy csalódáson alapul s tartalmunkban az is lesz majd elég a mi a zöldet, árvizet és pusztaságot képviselje.

A mint a boritékról méltóztatik látni, van szerencsénk a szépnemhez tartozni, a nevünk fölött lebegő kisasszony olyas valamit ábrázolván, a mi nem hasonlótlan egy szinpadí géniushoz. Az alatt levő három szinpadí lárvákban kérjük nem keresztetni a munkatársak és szerkesztőtársak arczképeit; hanem az a vár ott közében, az a nemzeti színház kívülről: belülről sokkal szebb.

Egyébiránt engedjük találgatni, hogy voltaképen mit jelent hát e három lárvá? Az a mosolygó tán egy művészt ábrázol, ki koszoruit szedi fel, s az a savanyú ugyan azt, midőn a bírálatot olvassa? avagy tán a földolgozótársat jelképezi az egyik, midőn előfizetéssel jönnek hozzá és a másik szomorú ábrázat ismét az övé, midőn azt mondják neki, hogy verset hoztak? avagy tán példabeszéd akar lenni, hogy minden tréfának sirás a vége? Vagy hogy még kétségesebbé tegyüik a kérdést, tán e három kép a drámát, operát és népszínművet jelképezi? akkor a szomorúból kell kinézni az operának, mert annak a száján fér ki legtöbb hang, a vígből a népszínműnek, mert abban szokás nevetni s a középsőből a drámának, mert annak van legtisztességesebb ábrázatja. Ugy de itt az lesz a kérdés, hogy mi oka van az operának a szomorkodásra s a népszínmű hogy lehet bajusz nélkül?

Egy szóval ez örökké rebus marad, a kegyes olvasó belátására bízván annak megfejtése.

Tőlünk elég bátorság volt az, hogy születni mertünk, a tisztelt közönség dolga, hogy bennünket felneveljen; a keresztlevelet tisztelt kollégáink majd nagy hamar kifogják nekünk adni, egyébiránt mi is hirül adjuk, ha fogunk nő.

Ha a sors és a közönség megengedi értünk az emberkort, igérjük, hogy egészségünkre vigyázni fogunk, ha pedig ellenkező van irva a Thora könyvében, akkor mához esztendőre irhatunk ezikkel illy czim alatt: "egy lap, a ki meghal."

II. FORDITOTT FORDÍTÁS.

1846-ban Pozsonyban tanyáztunk, egy alföldi zsiros száju atyánkfia lakott hatodmagunkkal egy szálláson, ki nem tudott semmi nyelven, mint diákul és magyarul.

Szomszédunkban szép fiatal leányok laktak, a kik viszont nem értettek, csak németül.

A mi collegánk tehát félev alatt annyira vitte a dolgát, hogy a szép szomszédnőkkel el tudott beszélgetni, de meg is vallotta, hogy soha sem szokott jobban izzadni, mint olyankor.

Egyszer mind a hatan színházban voltunk, a mi collegánk egyszerre rosszul talált lenni, s kénytelen volt haza menni a színházból, hogy lefekügyék.

Otthon azalatt az előszobában égni szokott lámpás kialudt, s a collega nem találta a sötétben a gyufát; mit volt mit tenni? kénytelennek érzé magát átkopogtatni a szép szomszédnőkhöz, hogy gyujtsák meg a gyertyáját, melyet is ő illy szépen adott elő.

„Liebe Nachbarinnen! Bitte ein Brenholz (kérek gyufát); komme aus dem Farbenhaus, (a színházból jövök) bin schlimm geworden, (rosszul lettem) die Kälte wird mich finden, (a hideg fog lenni) ich will eine welt anzünden (világot akarok gyujtani), und hab kein Brenholz dazu (s nincsen gyufám), und auch die Lampe ist ausgeschlafen (s a lámpa is kialudt.)

Ennek a keresztfia lehetett az a kocsmáros, a ki Pozsonyban illy szavakkal hirdeté megnyilt vendéglőjét:

Alólkészültnek (Unterfertiger) van az a becsülete, (hat die Ehre) hogy a főtisztelendő (hochverehrte) közönségnek a maga ujonnan helyre tett (hergestellt) vendégházát ajánlja; igérvén pettyegetett szolgálatot (pünktliche Bedienung).

III. A CSAVARGÓ.

A kalandjairól elhírhdtt J . . a Gyuri egyszer Pesten járván, meglát a zöldfa-utczában délben tizenkét óraker egy prókátor forma kaputos embert, ki hátát az utca szegletnek támasztva, nagy philosophiával eddegélt a zsebéből tökmagot.

J . . a Gyurinak megtetszett az ember. Belekötött, mondván:

— Hogy hívják kendet, földi?

— Nagy Jánosnak, felelt az nyugodt lélekkel.

— Mit csinál itt kend?

— Ebédlelek, a hogy látja.

— Tökmagot ebédel! kiálta föl megörvendve J . . a Gyuri. Illyen ember kell én nekem, a ki tökmagon is élél. Én fölfogadom magát tisztartónak.

— Elmegek.

— Fizetés semmi, hanem szabad lopás.

— Itt a kezem.

J . . a Gyuri kocsira ültette a beceses férfit s elvitte magával Tisza-Füredre, ott rábizta az uradalmára való felügyelést.

Soha sem volt hűségesebb embere nála. . . .

Mikor J . . a Gyuri meghalt, örökösei a legkedvezőbb ajánlatokat tevék Nagy János uramnak, hogy maradjon náluk.

— Nem lehet, monda ő; ennyi ideig is sok volt egy helyben lakni, s elment világga.

Hijába maraszták, hijába unszolták, ugy elment, hogy hirt sem hallatott többé magáról.

Egy napon az örökösök egyike, mint szolgabíró Bihar megyei járásában utazván, egy porlepte férfit vesz észre az országuton, s beérvén, megismeri benne Nagy János uramat. Rögton megállítja a kocsiját, s nagy erőtetéssel felülteti bele, s kezdi tudakozni, honnét jön e tájra?

— Csak a székelyföldrül.

— S hová igyekezik s mi szándékbul?

— Egy pár eszimat ígértek tavaly Pozsonyban, azért megyek; onnan lekerülök Tolnába, ott egy téli bekest kell kapnom, a mit tavaly illyenkor még sajnált nekem adni a gazdája.

— Ugyan nem tenné meg azt a szivességet, hogy utba ejtené Pest városát, kétezer forintot kéne elküldenem és nem tudom kitől?

— Szívesen elviszem.

A szolgabíró kezébe adta az összeget, megmondta a czimet a hova vinnie kell, s kérdé, hogy mit kíván uti költségül?

— Kell vagy öt forint.

S többet el nem fogadoú semmi könyörgésre.

A szolgabíró azt hívé, hogy Nagy János uram örökre oda marad a kétezer forinttal, s ő egy régi tartozását róttá le illy módon íránta, midön öt nap mulva beáll hozzá Nagy János s kezébe adja a nyugtatványt a küldeményről, s egyúttal leszámllál az asztalra egy forint tizenöt krajczárt, a mi az uti költségből fönmaradt, mert Pesten méreg drága az élet.

Az illyen embereknek nem emelnek monumentumot.

IV. KÖRÜLIRÁJOK.

Adós volt az urfi a vargának s a varga sürgette a eszima úrrát. Illyen czifra feleletet kapott: „épen ma esketik azt a zsbárusleányt, a kitől az a fiu fog születni,

a ki azt a rongyot összegyűjti, a miből majd azt a bankót csinálják, a mivel ő fizetni fog.“ Nem sokára ismét csizma kellett az urinak, s izen a vargához, hogy készítsen mentül elébb. Mond a varga: „épen most vetik azt a luczerna magot, a min az a csikó föl fog nőni, a minek a bőréből majd az a topán készül, melyet ő fog a tekintetes urinak varrni!“

TITKOS UTASÍTÁSOK: I. A SZINBIRÁLÓNAK.

Nem az a bölcsesség, a mit a bölcssek tudnak, hanem az a bölcsesség, a mit a bölcssek sem tudnak. Szívja ön keblébe e következő alapmondásokat, hogy azok szerint cselekedjék.

§. 1. Iparkodjék ön jó barátságban lenni színészekkel és drámairókkal, de még inkább színésznőkkel, — mindent meghallgasson, a mit mondanak, — de semmit ki ne írjon beléle.

§. 2. Ha egy darab, melyet jó barátunk irt, megbukik: mondja ön, hogy a színészek voltak hanyagok; ha pedig egy mű, melyet nem jó barátunk irt, szerencsét csinál, emelje ön ki a színészek mindent felyül muló törekvését.

§. 3. Ha olyan előadásról ír ön, mellyen nem volt jelen, csak arra vigyázzon, hogy olyas valakit meg ne dicsérjen a működők közül, a ki az nap betegem feküdt.

§. 4. Sürgesse ön a rendezőseget szakadatlanul valami *Shakespearei* darabért, s mikor előadatott, vallja be, hogy restellte megnézni.

§. 5. Ha egy mű nagyon megbukik az első előadáson, s ön bizonyos tekintetekből fél róla az igazat elmondani, mondja azt, hogy ítéletét a második előadásig felfüggeszti.

§. 6. Ha valaki rosszul játszott, dicsérje énekét, ha rosszul énekelt, dicsérje az öltözetét, a rossz balletben a zenét, a rossz operában a táncot; és visszas körülmények között megforditva.

§. 7. Soha se használja ön a superlativusokat, a „legnagyobb“, „legelső“, „legkedveltebb“ ragasztékokat, midőn valamely művészről beszél, okait megtudhatja ön, ha egyszer ellenkezőleg cselekszik.

§. 8. Azokat, a kik jó barátunk, nevezheti ön 20-tól 30 éves korukig elismert közkezdvségű művészeknek, 30-tól 40-ig nagyreményű fiatal tehetségeknek. Azt ne mondja ön senkiről, hogy veterán, mert az kellemetlenül emlékeztet az elmúlt aranjuezi napokra.

§. 9. Emlégesse ön *Lessinget* gyakorta, s mutogasson mindenütt historiai ismereteket, majd így talán megijednek tőlünk.

§. 10. Ha valaki nem tetszik önnek, azt üzze, hajtsa, s ha végre elmegy a színháztól, akkor sajnálkozzék rajta.

§. 11. Soha se emlékezzék ön arra, a mit az előtt egy héttel mondott: akkor más világ volt. Egy hét mulva bátran állithatja ön az ellenkezőt. Merészségeért tisztelni fogják.

És végül §. 12. Ha rest volt ön megírni a competens cikket, írja a lapba azt, hogy a műbírálat ez s ez műről tárgyhalmaz miatt a jövő számra maradt!

II. AZ UJDONSÁGIRÓNAK.

Hirre kapni poéták dolga, hirt kapni az ujdondászé. Az ujdonságírás se nem művészet, se nem költészet, se nem tudomány, hanem csak állapot, mellyben e következőkre kell önnek figyelni.

§. 1. Legyen önnek egy lajstroma, mellyben sorba fel jegyezzék ez igen érdekes és a mellett ártatlan adatok: mint háztetőről leesett kőművesek, — szájkosár nélkül befogott ölebek, — Dunába öntött éretlen gyümölcsök, — kiutasított csavargók, — eladott házak, — rászedett arslánok, — a húsnek, lisztnek, tüzifának szüntelen szálló és emelkedő ára, — Rokus kórházi műtételek, s több efféle szeretetre

méltó tárgyak, miket ön annyiszor variálhat, a mennyiszer akar, csupán arra vigyázzon, hogy éretlen cseresznyéket ne emlegessen Januárban, és Juniusban csörgőszánokat.

§. 2. A jó idő és rossz idő, hó, eső, napfény és sár változatos ujdonságul szolgáland önnök mindenkor.

§. 3. Télen táncvigalmak is szoktak lenni, az elsőt nézze meg ön, s a többit írja meg a szerint.

§. 4. Nézze végig a külföldi lapokat, s a mi érdekes eseményt talál bennök, csipje ki, hozza át Pestre, változtassa meg az utczák és személyek neveit s lesz belőle fővárosi ujdonság.

§. 5. Midőn megjelent könyveket hirdet ön, soha se panaszkodjék kelendőségük ellen, mert ha a közönség megtudja, hogy rosszul kel valami, csak azért sem veszi.

És végtére §. 6. Ne mondjon ön élezekeket, ha azt akarja, hogy mind maga, mind olvasói sokáig éljenek.

HUGLI OFICZINÁJA.

Hétfőn. Stuczli. Prinsipális uram! Hunyadi Lászlót adják.
Hugli. Mit nekem ez a sok opera, mért nem adnak már egyszer drámát?
Kedden. Stuczli. Prinsipális uram! Videt adják.
Hugli. Az embert mind csak ezekkel a drámákkal kinozzák, soha se látunk egy ballétot.
Szerdán. Stuczli. Prinsipális uram! ma a Vitztünde van.
Hugli. Vitztünde? Nézem is én a ballétot, mióta várok már egy jó vigjátékra?
Csütörtökön. Stuczli. Prinsipális uram! Csalódásokat adják.
Hugli. Csalatkoznak, ha azt hiszik, hogy megnézem. Csupa ócskaság. Semmi ujat se lát az ember.
Pénteken. Stuczli. Prinsipális uram új játék van. A koldusnő. Francia darab.
Hugli. Előre tudom, hogy rossz, mihelyt új és még hozzá francia is. Mennyi dráma egy folytában. Azért fizetik a drága operát, hogy pihenjen.
Szombaton. Stuczli. Ezred leányát adják.
Hugli. Adnának inkább valami énekes népszinművet.
Vasárnap. Stuczli. Ma csikós lesz.
Hugli. Megöl ez a sok komédia! Mért nem adják már egyszer Lumpáczit!

Hugli. Nem jól van.

Stuczli. Mi nincs jól?

Hugli. Ez az új drámabíráló választmány, csupa írók, műbírók és színészek.

Stuczli. Hát mi kellene még hozzá?

Hugli. Engem kihagytak belőle.

Stuczli. Hát principális uram mit képviselne ott?

Hugli. A közvéleményt.

Hugli. Ott van ni! Mára Norma volt hirdetve, s még csak előadás sincsen!

Stuczli. Igen bizony. Norma-nap volt hirdetve, s olyankor zárva a színház.

Hugli. Tudd meg azt Stuczli, hogy mikor velem beszélsz, akkor te hallgass.

Stu
kadtából
az úr bék

Stu
Hug
mi a szín

*
*
sunk olva
hogly olly
tán fognal
olyanok n
juk, hogy
mon kívül
beri szive
kai vanna

Leg
tisztetelér
új szárnya
miveltebb
dos szelle
szonynál
ságot vesz
jegyezni.

„A
is tied ma

„A
hét tel

„M
vagy: t ű

„Sz
nemesség

*
*
juk abban

adandó o

alatt beál

előadás v

van büvöl
“most mi
nöt a mű

Stuczli. Ni hogy jártam. Elkezdek tapsolni előadás végén s kiabálok torok szakadtából Lucza kisasszony után. Mellettem ül a cselédje s jól oldalba üt: „hadjon az úr békét szegénynek, ne zaklassa: úgy fáj a lába, alig várja, hogy haza menjen.“

Stuczli. Ma egy kalap leesett a karzatról.

Hugli. Nem esett! — Bukott! — Tanuld meg Stuczli azt az egyet, hogy a mi a színháznál esik, az bukik!

BUDAPESTI HIREK.

* * Nem levén azon előnyünk, hogy minden nap újonsült hírekkel szolgálhasunk olvasóinknak, kétszersülteket adni pedig nem akarunk, abban kell fáradoznunk, hogy olly híreket mondhasunk, mellyek még meg nem történtek s csak azután fognak a nyilvánosság piaczára vitetni, gondoskodván azonban, hogy ezek ismét olyanok ne legyenek, mellyek épen nem fognak megtörténni. Nem mondjuk, hogy időjósokat adunk: ebben a genrebén a Komáromi Kalendariumon kívül csak a jolsvai proféta számára teremnek babérok, hanem ellessük az emberi szívekben rejlő szándokot; mire nézve figyelmeztetünk mindenkit, a kinek titkai vannak, hogy tőlünk őrizkedjék.

Legelső titok, mellynek kifecsegésére felszabadítánk, s mellyet a farsang tiszteletére el is mondunk, az hogy lángszivü költőnk, Lisznyai Kálmán lelke ismét új szárnyakat kapott: Hymen szárnyait. E napokban fog esküdni honunk egyik legmiveltebb legnemesebb lelkühölgyével, Halász Ida úrhölgyel, kinek szelid, ábrándos szelleme vezér nemtőjévé lehet a szilajabb költő geniuszának. Azon baráti viszonynál fogva, melly bennünk feljogosít kegyeltjeink boldogságán örülni, szabadságot veszünk magunknak az ifju dalnok házassági albumába nehény emlékmondatot jegyezni. Másnak is szabad elolvasni:

„A szerelem az, a mit elfogadsz, még sem vagy adós érte; vissza is adsz, még is tied marad“

„A mézes hét alatt igaz magyarsággal nem hét napot értünk, hanem hét telet, hét nyarat“

„Mondják tövises rózsának a házas életet; a nőtlen élet a mig fiatal vagy: tövistelen rózsza ha megvénültél rózsátlan tövis.“

„Szeretni mindennapi dolog, szerelemért meghalni bohóság, szerelemért tünni, nemesség.“

* * A farsang színházunkat is élénkíteni fogja a mennyibőn nem csak látni fogjuk abban a tánczot, hanem magunk is részt vehetünk benne. Értjük a színházban adandó operabálokat. E célra külön padlat van készítve, melly nehány óra alatt beállítható, úgy hogy ugyan az nap öt óraker egy rövid szimű fog adatni, s előadás végeztével nehány varázsvessző ütésre (érts alatta kalapácsot) tánczteremmé van bővölve a nézőhely, a szinpad pedig étteremmé, és a közönség fogja mondani: „most mi játszunk!“ — Óh és ez sokkal komolyabb játék szokott lenni, mint a mi nőt a művészek mutatnak! A szerelem bájitála s annak eczetje, a féltés, sze-

méltó tárgyak, miket ön annyiszor variálhat, a mennyiszer akar, csupán arra vigyázván, hogy éretlen cseresznyéket ne emlegessen Januárban, és Juniusban csörgőszánokat.

§. 2. A jó idő és rossz idő, hó, eső, napfény és sár változatos ujdonságul szolgáland önnek mindenkor.

§. 3. Télen táncvizigalmak is szoktak lenni, az elsőt nézze meg ön, s a többit írja meg a szerint.

§. 4. Nézze végig a külföldi lapokat, s a mi érdekes eseményt talál bennök, csipje ki, hozza át Pestre, változtassa meg az utczák és személyek neveit s lesz belőle fővárosi ujdonság.

§. 5. Midőn megjelent könyveket hirdet ön, soha se panaszkodjék kelendőségük ellen, mert ha a közönség megtudja, hogy rosszul kel valami, csak azért sem veszi.

És végtére §. 6. Ne mondjon ön élczekeket, ha azt akarja, hogy mind maga, mind olvasói sokáig éljenek.

HUGLI OFICZINÁJA.

Hétfőn. Stuczli. Princzipális uram! Hunyadi Lászlót adják.
Hugli. Mit nekem ez a sok opera, mért nem adnak már egyszer drámát?
Kedden. Stuczli. Princzipális uram! Videt adják.
Hugli. Az embert mind csak ezekkel a drámákkal kinozzák, soha se látunk egy ballétot.
Szerdán. Stuczli. Princzipális uram! ma a Vízitünde van.
Hugli. Vízitünde? Nézem is én a ballétot, mióta várok már egy jó vigjátékra?
Csütörtökön. Stuczli. Princzipális uram! Csalódásokat adják.
Hugli. Csalatkoznak, ha azt hiszik, hogy megnézem. Csupa ócskaság. Semmi ujat se lát az ember.
Pénteken. Stuczli. Princzipális uram új játék van. A koldusnő. Francia darab.
Hugli. Előre tudom, hogy rossz, mihelyt új és még hozzá francia is. Mennyi dráma egy folytatában. Azért fizetik a drága operát, hogy pihenjen.
Szombaton. Stuczli. Ezred leányát adják.
Hugli. Adnának inkább valami énekes népszinművet.
Vasárnap. Stuczli. Ma csikós lesz.
Hugli. Megöl ez a sok komédia! Mért nem adják már egyszer Lumpáczit!

Hugli. Nem jól van.

Stuczli. Mi nincs jól?

Hugli. Ez az új drámabíráló választmány, csupa írók, műbírók és színészek.

Stuczli. Hát mi kellene még hozzá?

Hugli. Engem kihagytak belőle.

Stuczli. Hát princzipális uram mit képviselne ott?

Hugli. A közvéleményt.

Hugli. Ott van ni! Mára Norma volt hirdetve, s még csak előadás sincsen!

Stuczli. Igen bizony. Norma-nap volt hirdetve, s olyankor zárva a színház.

Hugli. Tudd meg azt Stuczli, hogy mikor velem beszélsz, akkor te hallgass.

Stu
kadtából
az úr bék

Stu
Hug
mi a szin

*
*
*
sunk olvas
hogy olly
tán fognak
olyanok n
juk, hogy
mon kívül
beri szivel
kai vannak
Leg
tiszteletér
új szárnya
miveltebb
dos szellen
szonynál f
ságot vesz
jegyezni. l

„A
is tied mar

„A
hét tele

„M
vagy: töv

„Sz
nemesség.

*
*
juk abban

adandó o p

alatt beáll

előadás vé

van büvöl

„most mi
nöt a műv

Stuczli. Ni hogy jártam. Elkezdek tapsolni előadás végén s kiabálok torok szakadtából Lúca kisasszony után. Mellettem ül a cselédje s jól oldalba üt: „hadjon az úr békét szegénynek, ne zaklassa: úgy fáj a lába, alig várja, hogy haza merjen.“

Stuczli. Ma egy kalap leesett a karzatról.

Hugli. Nem esett! — Bukott! — Tanuld meg Stuczli azt az egyet, hogy a mi a színháznál esik, az bu k i k!

BUDAPESTI HIREK.

* * Nem levén azon előnyünk, hogy minden nap újonsült hírekkel szolgálhasunk olvasóinknak, kétszersülteket adni pedig nem akarunk, abban kell fáradoznunk, hogy olly híreket mondhassunk, mellyek még meg nem történtek s csak azután fognak a nyilvánosság piaczára vitetni, gondoskodván azonban, hogy ezek ismét olyanok ne legyenek, mellyek épen nem fognak megtörténni. Nem mondjuk, hogy időjóslatokat adunk: ebben a genrebén a Komáromi Kalendariumon kívül csak a jósvai proféta számára teremnek babérok, hanem ellessük az emberi szivekben rejlő szándokot; mire nézve figyelmeztetünk mindenkit, a kinek titkai vannak, hogy tőlünk őrizkedjék.

Legelső titok, mellynek kifecsegésére felszabadítatánk, s mellyet a farsang tiszteletére el is mondunk, az hogy lángszivü költőnk, Lisznyai Kálmán lelke ismét új szárnyakat kapott: Hymen szárnyait. E napokban fog esküdni honunk egyik legmiveltebb legnemesebb lelkűhölgyével, Halász Ida úrhölgyel, kinek szelid, ábrándos szelleme vezér nemtőjévé lehet a szilajabb költő geniusának. Azon baráti viszonynál fogva, melly bennünket feljogosít kegyeltjeink boldogságán örülni, szabadságot veszünk magunknak az ifju dalnok házassági albumába néhány emlékmondatot jegyezni. Másnak is szabad elolvasni:

„A szerelem az, a mit elfogadsz, még sem vagy adós érte; vissza is adsz, még is tied marad“

„A mézes hét alatt igaz magyarsággal nem hét napot értünk, hanem hét telet, hét nyarat“

„Mondják tövises rózsának a házas életet; a nőtlen élet a mig fiatal vagy: tövistelen rózsza ha megvénültél rózsátlan tövis.“

„Szeretni mindennapi dolog, szerelemért meghalni bohóság, szerelemért tünni, nemesség.“

* * * A farsang színházunkat is élénkíteni fogja a mennyiben nem csak látni fogjuk abban a tánczot, hanem magunk is részt vehetünk benne. Értjük a színházban adandó operabálokat. E czélra külön padlat van készítve, melly néhány óra alatt beállítható, úgy hogy ugyan az nap öt órakor egy rövid színmű fog adatni, s előadás végeztével néhány varázsvessző ütésre (érts alatta kalapácsot) tánczteremmé van bűvölve a nézőhely, a színpad pedig étteremmé, és a közönség fogja mondani: „most mi játszunk!“ — Óh és ez sokkal komolyabb játék szokott lenni, mint a miőt a művészek mutatnak! A szerelem bájitala s annak eczetje, a féltés, sze-

repet játszik itt is, eselszövényt köt, szívet szédít, bánt, epeszt, kétségbecjt, s még az a baj is van benne, hogy a függöny lezártával nincsen vége a játéknak! — A szépség primadonái, királynéi, hercegnéi, istennői, játszák az első szerepet; a meghódított imádok szívdobogása tapsol: csak a tisztos gardedámok, mint hidegvérű criticusok nézik komolyan az előadást... Memento vivere!

* * Van egy fővárosi újdonságunk, melyet kénytelenek vagyunk Párizsban kezdeni. Mig mi divatképeinket Párizsból hozatjuk, addig szép magyar öltözékeinket külföldön szereznek hódításokat. Huszonnégy parizsi delnő a császári ünnepélyek alkalmával legnagyobb pompát mutató magyar jelmezeinkben szándékozva megjelenni, leküldének e napokban kettőt maguk közül, Pestre, hogy innen számukra mintaképet vitessenek. A küldöttek legtermészetesebb útnak találták egyenesen a nemzeti színház szabóját keresni meg, ki is a színpadunkra került nemzeti diszöltözékeket megmutatva nekik, a legkitünőbbnek talált szerint elkészíté számukra a minta öltözéket, melly után a többiek fognak kiállítatni Párizsban. E szerint a külföld tanít meg bennünket rá, hogy nemzeti öltözeteink szépek. Reméljük, ha Párizs hölgyeinél e divat időszakhoz jut, akkor talán majd mi hozzánk is vissza jö.

* * Újesztendei köszöntök.

I. Szerető menyasszonyához: „Tartson szerelmünk örökké!

Menyasszony vissza: „Tán csak nem azt érti ön ez alatt, hogy nem akar férjem lenni.“

II. Unoka öcs, nagybátyjához: „Boldog és számos új éveket kívánok. — Vertatur.“ (a tulsó oldalon van a szabó árjegyzék)

III. Inas gazdájához: „Kívánok nagyságos uramnak boldog új esztendőt, magának egy huszas borralalót,

IV. Kis leány anyjához: „Adja az Isten kedves mama, hogy én jobb gyermek legyek az idén mint tavaly.

V. Szerkeztő előfizetőihez. Adja az Isten, hogy esztendő ilyenkor ismét láthassuk egymást.

SZERKESZTŐI ÉRTESITÉS. — Mai számunk egy negyedével többet hoz a rendesnél, miután rovatainkból egyet sem lehet mellőzni. — Jövő számmunkkal adandjuk az érdekes színpadi képet, melyet Canzi R. készít. — Párizsi divatképünk Január 16-kán fog kiadatni, s ez ugyan az lesz melyet a Moniteur des modes 15-kén közöl s nekünk előre megküld. Az előbb megjelenőt azért nem hozattuk meg, mert az még nem farsangi öltözékeket hoz. — Érdekesnek tartjuk tisztelt olvasóinkal előre tudatni azon művek ezimeit, mellyeket szerencsések voltunk lapunk számára megnyerni s még e negyedév folytán közlendünk: „Persepolis“ historiai novella Obernyiktól. „Egy zsidó a XIII. századból“ regényes korrajz Bérczy Károlytól. „Lavota párbaja“ fresko Bernát Gáspártól. „A nép“ regény Vas Gerebentől. „Szent László“ historiai dráma Czakótól. „Aestheticai levelek“ dr Ballagi Mórtól. „Falusi daguerreotypek“ Lauka Gusztávtól. Dugovics Titusz ballada Garai Jánostól. „Imre Király“ ballada Szász Károlytól. Ezekon kívül b. Kemény Zsigmondtól közlendüuk egy novellát Februarban, s minden számban „Tarka Képeket“ Jókai Mórtól.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

TOLNAI GRÓF FESTETITS LÉO.

EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.



DÉLIBAR



13

ELŐFIZETÉSI HIRDETMÉNY

A

DÉLIBÁB, NEMZETI SZINHÁZI LAP

Ápril — Juniusi, évnegyedes folyamára.

Megjelen e lap minden vasárnap, két sűrűn nyomtatott iven, finom velinpapíron, szépművészeti, irodalmi és társaséleti tartalommal, havonként két műmelléklettel, mellyek közül egy párisi legszébb divatkép.

Előfizetési feltételek. Pesten házhozhordással évnegyedre 3 f. p. vidékre postán küldve 3 f. 48 k. p.

Előfizethetni Pesten a szerkesztő- és kiadóhivatalban (granátos és sarkantyú utczák szeglete) és Emich G. könyvkereskedésében; vidéken minden cs. k. postahivatalnál.

Azon cs. k. posta-hivatalok, mellyek tíz példányt gyűjtöttek, attól tiszteletpéldányt nyerendnek.

Uj előfizetőinknek az ígért rendes műmelléleteken felyül

- 1.) azon pompás mülappal, melly Dalmából egy jelenetet ábrázol;
- 2.) a végrendelet aczélmetszetü jelenetével;
- 3.) az arab hölgy jelmezképével s a francia császárnő aczélba metszett arczképével kedveskedendünk.

Pest, 1852. Mart. 6-kán.

a DÉLIBÁB nemzeti színházlap szerkesztősége.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS

A

SZÉPIRODALMI LAPOK

april-juniusi folyamára.

Midőn az első évnegyed fogytán új előfizetést nyitunk, azon kellemes helyzetben érezzük magunkat, hogy már nem csupán **igéretekkel** léphetünk fel, hanem **tényekre** is hivatkozhatunk.

Visszatekintve néhány havi működésünkre, a közönségnek irányunkban tapasztalt figyelmében s lapunknak az irodalomban is észrevehető hatásában, fiatal vállalatunkra nézve nem csekély igazolást s buzdítást látunk. Mind hang, mind tartalom által az olvasóközönség magasabb igényeivel találkozni volt törekvésünk.

Megkezdett pályánk folytatása a t. cz. közönség további pártoló részvételétől függ. Irányunk változatlan marad. A jobb erők összegyűjtése által izlésteljes és tartalmas változatosság leendő ezentul is főgondunk, mi sem akadályozand, hogy a hang, mellyen szólunk, nehézkességtől folyvást ment legyen s könnyed modorban szóljon valódilag **érdekes** tárgyokról. Azon örvedetes verseny, melly a szépirodalmi téren fölmerül, csak növelni fogja buzgalmunkat.

A „Szépirodalmi Lapok“ ezentul is hetenként **kétszer** fognak megjelenni, **külcsin** tekintetében kedvező változtatással, de úgy, hogy az eddigi tömötség és formatum csorbulást ne szenvedjen. Az előfizetési díj az eddigi maradván, **olcsósági** előnyünk is megmarad.

Azonban egy, több oldalról, különösen a **hölg-y-közönség** részéről nyilvánított ohajtásnak is eleget akarván tenni, van szerencsénk jelenteni, mikép úgy intézkedtünk, hogy **april hónaptól kezdve havonként két aczélmetszetű finom párisi divatképet adhassunk mellékletül.**

Ennélfogva a jövő évnegyedre **két-** rendbeli előfizetést nyitunk u. m.

Divatképek nélkül: helyben **2 ft. 40 kr.;** postán **3 ft. 10 kr.** p. p.

Divatképekkel: „ **3 ft. 20 kr.** „ **4 ft. — kr.** p. p.

Eddigi **féléves** előfizetőink, ha **divatképeket** ohajtanak, — **ft. 50 kr.** pótlólag beküldeni méltóztassanak.

Emich Gusztáv

kiadó.

Pákh Albert.

szerkesztő.

ELŐFIZETÉSI FÖLHIVÁS

^A
PESTI NAPLÓ

második évnegyedes

(april—jun.) folyamára.

Vidékre postán küldve **5** frt.

Helyben házhoz-hordással **4** frt.

Az előfizetési díjak elfogadtatnak minden cs. kir. postahivatalnál, — és Pesten e lapok kiadóhivatalában uri utca 8 sz. a. 1-ső emeleten az udvarban, és Emich Gusztáv könyvkereskedésében uri és kigyó utca szegletén. Az előfizetési leveleket bérmentesítettnek kérjük.



Figyelmeztetjük a. t. cz. előfizetőket, miszerint a jövő évnegyed elején a Pesti Napló tárczájában Stowe asszonyak Tamás Bátya kunyhója ünnepelt szerzőjének első művét messze felülmuló leg-ujabb irányregényét fogjuk megkezdeni.

EMICH GUSZTÁV,

a „Pesti Napló” kiadó tulajdonosa.